

in integrum restitutionem petendi, de quo plene dicam in 10 *seqq. notab.* Adde & quantum nempe ut Ecclesie remedium ordinarium non competat, quia tunc non succurritur ei remedio extraordinario restitutionis in integrum, ut similiter dicam *infra* in 4. notab.

Terzio nota ibi, *semper illa servari.* Ecclesiam petere posse beneficium restitutionis in integrum quodcumque, & sic etiam post quadriennium elapsum secundum unam opinionem, quam tenuerunt Alanus, Guillelmus Naso, & Goffred. hic & idem Goffred. in *summa hujus tit.* §. Sit computatio, & §. Quando autem, inhaerentes superficiei hujus verbi, *semper*, scilicet quocumque tempore. Sed alii contrarium tenuerunt, quia Ecclesia censetur jure minoris, cui post quadriennium non datur in integrum restitutio, ut l. final. C. De tempor. in integrum restit. neque ita verbum, *semper*, non notat tempus circa eundem contractum, vel circa eandem lesionem, ut de eodem contractu, vel de eadem lesione semper in perpetuum possit Ecclesia restitui; sed ita est intelligendum illud, *semper*, id est quocumque locutiur illa Ecclesia, debet petere restitutionem super hujusmodi lesione usque ad quadriennium, ita ut si milles herederetur, milles possit restitui. Et haec est communis opinio, ut hic testatur Bernardus in gloss. in *ver. Semper.* Tu dicas h. de hoc esse expeditum in cap. 1. in *1. in 1. in 1. lib. 6.* ubi deciditur, Ecclesiam post quadriennium non admitti ad petendam restitutionem contra contractum, vel sententiam; nisi manifeste fraudis commentum, vel alia rationabilis causa aliud suadeat: quo textu reprobatam est prima opinio Alanus, Bernardus, Joannis, Innocentius, Hostiensis, & Abb. Anst. ut ibi notat Joan. Andr. in gloss. ordinat. in *ver. Admittenda.* Quo fit, ut si Ecclesia lesa est enormissime possit restitui etiam lapsu quadriennio, ut notat gloss. *ult. in fin. in d. cap. 1.* quam uti singulariter extollit 14 Abbas hic num. 2. in *fin.* Hoc tamen quadriennium non currit quamdiu vivit Praeatus, qui male alienavit, ut c. Si sacerdos, 16. *quasi.* 3. & tenent gloria, & Abbas *ubi supra*, post Innocent. in c. Tam ex litteris, *infra* eod.

Quarto nota ibi, *ius proprietatisque redire.* Contractum alienationis alius legitime celebratum non esse nullum est eo, quod Ecclesia extorqueret ex illo h. l. xia, sed tantum esse 15 illi subversendum ope restitutionis in integrum, nam si contractus esset nullus, non esset locus restitutionis, quae est remedium extraordinarium, & non datur nisi in subsidium, videlicet ubi ordinarium remedium, seu alia ratio non competit, ut l. in *casu*, illa 2. in *prin.* & ibi Bart. & alii, *ff. de minor. l. in provinciali*, §. 1. ubi Bart. & Doctores, *ff. de nov. oper. nunciat. c. ult.* & ibi gloss. 2. *supra* de offic. judic. & hic notat gloss. in *ver. Redire* Innocent. in *prin. ver. Concessis*, Joan. Andr. num. 6. in gloss. *penult.* & alii communiter. Oddo de *restit. in integr. par. 1. quasi.* 17. art. 2. num. 1. & art. 5. num. 48. & Rota *decis.* 731. num. 2. *part. 1. recentior.* ubi propterea 17 decidit adversus sententiam nullam agendum esse via ordinaria nullitatis, nec posse intentari remedium subsidiarium restitutionis in integrum. Hinc fit ut si Ecclesia sit decepta ultra dimidium, ubi pretii, juvari non possit beneficio restitutionis, quia experiri debet remedio ordinario, l. 2. C. De *restitu. vendit. c. Cum dilecti*, & c. *Cum causam*, *infra* de *emp. & vendit.* & tenet hic gloss. *penult.* & Doctores.

Quinto nota ibi, *expensis reddiderint meliores.* & signa 18 perpetuo hunc textum, quod ad hoc, ut quis possit repetere expensas vel meliorationes, quas bona fide fecit in re aliena, duo debet copulativè probare videlicet tantum fuisse insumptum & tantumdem fuisse melioratum. Unde si sint impensa centum; res facta sit pretiosior in centum quinquaginta; non restituitur nisi centum impensa; quia in illis centum duntaxat concurrunt duo requisiti; quod tantum impensum, & tantumdem melioratum; in quinquaginta vero, in quibus melioramentum excedunt impensam, non concurrunt illud requiritur, quod tantumdem fuerit impensum quia in illis nihil impensum fuit. Et e converso si sint impensa centum quinquaginta & res facta sit pretiosior in centum, restituitur solum illa centum meliorata, quia in quinquaginta, in quibus impensa excedunt melioramenta, non verificatur illud requiritur, quod tantumdem fuerit melioratum, cum pro illa summa nihil melioratum fuerit: & ita singulariter probat hoc capitulum; dum mandat restitui sumptus propter meliorationes. Si ergo melioratio non est facta nisi in centum; utique haec centum solummodo sunt restituenda, & imputandum est illi, qui imprudenter fecit sumptus, ut bene hic per Abb. *num. 4. vers. Sed dubium majus*, & est ex mente Innoc. *num. 1. in ver. Sumptibus*, dum dicit Cololum repetere sumptus quos fecit utiliter ac necessariorum: iniquos per hoc non fore locum repetitionis, nisi sumptus aequivalent utilitati, seu meliorationi & utilitati, seu melioratio sumptibus, ad hoc c. *Ad nostram*, ibi, *Pro utilitate ipsius Monasterii expendisse nequitur*, *infra* de reb. Eccles. non

alienari, & apertius in l. Paulus, §. Domus, *ff. de pignor. ibi, sumptus in executione erogatos, quatenus res pretiosior facta est, recuperet*, & in l. Domus, *ff. de legat. 1.* ubi expensa repetitur rei valore inspecto. Et ibi notat Bartol. & communiter Doctores, Aque ita ad hoc ut expensa melioramentorum debeatur, haec duo esse copulativè articulanda & probanda; videlicet tantum insumptum & tantumdem melioratum, docuit expressè Bart. in l. In fundo, num. 2. *ff. de rei vendit. & post alios Negufan. de 199. in 4. membro 5. part. in 4. conclus. num. 11. & resolvit Rota *decis.* 38. num. 15. *part. 17. recentior.**

Et cum praedicta coincidunt alia theoria, quam ponit textus apertus in d. l. In fundo, *vers. Et si plus, ff. de rei vendit.* videlicet in repetitione, seu deductione expensarum, aut melioramentorum, semper esse attendendum, quod minus est five illud minus sit impensum, five sit melioratum. Unde ut ibi ait gloss. *Plus pretio.* Si est impensa decem & melioratio quinquem, repetitur sola decem. Item si decem impensa & melioratio quinquem sola quinquem repetitur & sequuntur ibi Bart. *num. 1. vers. Secundo oppono*, Alber. *num. 5. Fulgof. num. 3. Cardin. Alban. ad Bart. ibi num. 3. Jacob. de Arena in l. Domus, ff. de legat. 1.* ubi Bald. & Jal. *num. 4. Paulus de Cair. conf. 270. Vltimo puncto supra dicto, col. 3. circa medium, vers. Item quod dixi lib. 2. Abb. in c. Quod quibusdam, num. 9. vers. Item per eandem legem, infra de fideiussor. & in d. c. Ad nostram in 3. notab. de reb. Eccles. non alien. Felin. in c. Quid causa num. 29. in *ver. Sumptus de sent. & de re iudicat. & est communis opinio*, ut attestantur Burtatus *conf. 71. num. 22. & 23. lib. 1. Joseph. Ludovic. decis. 24. numer. 7. & Petr. Ant. à Petra de Fideicommiss. qu. 15. ubi latissime, num. 261. usque ad num. 274. quam etiam passim servat Rota, ut apud Card. Seraph. *decis.* 890. *num. 1. ubi de communi, & in recent. decis. 650. num. 2. part. 1. ubi de 205. num. 2. part. 4. decis. 399. num. 47. part. 5. & decis. 119. num. 1. & 2. part. 6. ubi dicitur tempore deberi quod minus est distante ratione naturalium, ut scilicet id solum recuperetur, quod verè fuit impensum, & non repetatur id, quod inutiliter fuit erogatum, & ex quo res non est facta melior, nec pretiosior.***

Ultimo nota ibi, *quos bona fide fecerunt.* Sumptus, & 22 meliorationes repeti posse à bonae fidei possessore, ut hic patet. Unde si quis nocens alienum esse solum tanquam in suo bona fide edificaverit, si Dominus soli edificium petat nec solvat pretium materiae & mercedis fabricum poterit per exceptioem doli mali repelli, l. Ad eo, §. Ex diverso, *ff. de acquir. rer. domin. §. Certè Instit. de rer. divi.*

Quod locum habet etiam si quis recesserit domum, quam in certum eventum, puta ex causa fideicommissi, tenetur restituere: nam repetit sumptus rei valore inspecto, ut est text. in l. Domus, & ibi notat Bart. & communiter Doctores, *ff. de legat. 1.* Rursus hoc procedit etiam si quis edificaverit in solo communi: nam quamvis edificium commune efficitur, tamen edificans repetit à consocio sumptus, quos bona fide fecit, ut est textus in l. Si in area, C. de rei vendit. cum mult. concord. de quibus ibi in gloss. *ult. & consultius Corn. conf. 272. In praesenti consulatione, num. 5. & 6. vol. 2. & censetur in re communi bona fide edificare, si hoc fecerit communi nomine sciente & patiente socio, qui sibi imputare debet si tacuit & non prohibuit, ut l. Saltem in 2. *responsio, ff. comm. divid. & tradit Bald. conf. 478. super hoc puncto, lib. 2. & Angel. conf. 1. in prin. Si tamen Frater major in re communi amplum edificium fecerit non repetit à Fratre minori sumptus nulla re urgente, sed volupcatis causa factos, ut est text. singularis in l. Ex *duobus, ff. de negot. gest. & dicam plenius in c. Ad nostram, infra* de reb. Eccles. non alien.**

Porro in supradictis casibus bonae fidei possessor potest 27 sumptus recuperare excipiendo ante sententiam vel officium Judicis post sententiam implorando, ut notat Bald. *conf. 257. Titius emit fundam, in prin. lib. 1.* Et interim qui bona fide fecit melioramenta, habet retentionem rei, in qua impendit, donec melioramenta illa solvantur, l. Si in area in *fin. ff. de condit. indebit. & l. Paulus, ff. de dot. mal. excepti. & tradit Negufan. de pignor. 4. membro 2. part. principalis, num. 9. Capyc. *decis.* 17. num. 7. Thelaur. *quasi.* 672. num. 10. etiam si hujusmodi melioramenta bona fide fecerit in re communi, ut l. In hoc iudicio §. Diversum, *ff. comm. divid.* Ceterum in hoc puncto adverte, quia ut melioramenta nullo modo sunt liquidata nec in specie, nec in genere: & tunc exceptio melioramentorum non impedit immisionem, nec potest super illis fieri aliquod fundamentum, licet fuerint articulata, ut saepius resolvit Rota & in specie *decis.* 312. num. 5. *part. 2. divers. & decis. 610. n. 3. part. 1. recentior.* Ratio est, quia cum melioramenta sint quid facti, non sufficiunt ut articulentur, sed probari debent ab eo, qui dicit se illa fecisse & bona fide, *Parif. conf. 33. Exarato, num. 53. lib. 1. Rot. d. decis. 312. numer. 4. & 30**

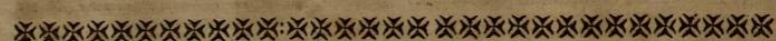
eo magis, quia hujusmodi exceptio requirit altiorum indaginem, unde non mirum si immisionem, aut sententiae executionem non impedit, per ea, quae notantur in l. A Divo Pio, §. Si super ff. de re iudic. & habetur in l. 4. §. Condemnatum eod. tit. Benintend. *decis.* 77. num. 13. Gozadin. *conf.* 100. num. 21. Rota *decis.* 659. num. 1. & 2. *part. 1. divers.* qua ratione multo minus retardat executionem mandati de manu tenendo, ut censuit Rota *decis.* 604. in *fin. par. 3. recentior.* Neque hoc casu petens rem melioratam, tenetur cavere de melioramentis, aut sumptibus reficiendis, licet dare possit cautionem ad omne dubium submovendam, ut dicit Rota *dec.* 276. num. 4. *part. 6. recentior.*

Aut melioramenta sunt probata tantum in genere, ut quia de illorum valore per testes, vel alios non constat, nec probatum est quantum melioratum, licet probatum sit quantum impensum, vel e converso: haec duo copulativè requiruntur, ut l. In fundo, *ff. de rei vendit.* & dictum est in praecedenti notab. & text. exceptio melioramentorum tanquam illiquidata non retardat quidem immisionem, sed tamen tuncurritur bonae fidei possessori per cautionem de solvendis melioramentis liquidatis, ut articulo diligenter excusso, decidit Put. de titio artellans *decis.* 471. lib. 2. quam multoties Rota secuta est, ut in *decis.* 52. 54. 86. & 543. coram Cardinali Cavalerio & *decis.* 48. num. 16. *part. 7. recentior.* & in hoc casu intelligenda est *decis.* 137. n. 3. *part. 2. recentior.* Idem post prolixam disputationem concludit Benintend. *decis.* 77. & quavis nonnulli sentiant competere retentionem pro melioramentis, de quibus constat solum in genere etiam si actor offerret cedulam bandachariam, vel fideiussionem de illis solvendis ubi faceret liquidata, inter quos Anton. Massa Gallef. *ad formam Cum oblig. ad 4. part. quasi.* 2. num. 13. & *seqq.* ubi testatur ita fuisse determinatum in Rota Auditorio, per ea, quae tradit Capyc. *decis.* 17. num. 7. & *ruin. conf.* 84. col. fin. lib. 1. quos sequitur Menoch. *de recuperat. possess. remed.* 15. num. 569. Nihilominus ad praedictas autoridades Capyc. & *Ruin.* bene respondet Put. in *praesallegat. decis.* 471. Unde in practica servaretur prima opinio, praesertim in Curia propter stilum Rote, qui facit jus; & si reperiantur decisiones contrariae, adeo ut nequeant conciliari, staret ultimus, ut notat Joan. Franciscus Pavin. celebris Rota Auditor in *Proam. extrav. ver. Decisiones Rote.* Haec de meliorationibus & expensis factis à bonae fidei possessore.

Sed e converso qui meliorationes fecit mala fide, illarum repetitionem non habet, ut probatur in hoc c. à con-

trario sentu, ubi, *quos bona fide fecerunt.* Qua propter si quis scienter in solo alieno inaedificavit, sumptus non repetit, & inaedificatum cedit Domino soli, ut l. Si quis scienter, C. De rei vendit. & §. Ex diverso, *Instit. de rer. divi.* Ratio est, quia qui sciens solum esse alienum & inibi edificium construxit, sua voluntate amississe proprietatem materae intelligitur d. §. Ex diverso, & l. Ad eo, §. Ex diverso, *ff. de acquir. rer. domin. & edificanti obijci potest quod temerè edificaverit in eo solo, quod intelligebat alienum esse, ut dicitur in §. Certè, Instit. de rer. divi.* Quo fit, ut emens scienter rem fideicommissi subiectam, si in ea faciat melioramenta, propter malam fidem illa non repetit, ut l. final. §. fin. C. Comm. Delegat. ubi omnes notant, & in specie Paul. de Cair. in §. Sed & quia, num. 10. Igneus in l. Dudum, num. 40. C. De contrahen. *empt.* 37 Joseph. Ludovicus *decis.* Persf. 24. num. 13. Neguf. *de pignor. in 4. memb. 5. part. num. 10.* & idem juris in eo, qui emat scienter rem subiectam retractui, eamque melioravit, ut ibi per Igneum. Rursus idem in usufructuario, qui nec meliorationum, quas scienter fecit, domitium acquirit, nec sumptus repetit, decidit Rota *decis.* 116. n. 6. *part. 6. recentior.* Conclusio autem superius firmata, maxime procedit si quis in solo alieno meliorationes fecerit, Domino contradicente & denunciante; quia fingitur donare, ut l. final. C. De negot. *gest.* & notat Florian. de S. Petro *conf.* 1. n. 11. & *seqq. vers. Alia est intentio*, ubi loquitur in Columbano & Fornace adiacentis postintimationem. Sola enim denunciatio facit aliquem male fidei possessorem, secundum eum: & idem docuit Baldus d. *conf.* 257. Titius emit fundam, *part. 1. lib. 1.* Rursus procedit eadem conclusio etiam si quis in solo communi edificaverit mala fide, puta quia ad hoc nomine proprio; tunc enim melioramenta non repetit, l. Si his contra, C. De adific. *privat.* Ad idem textus in l. Si quis putans, §. sine autem, *ff. Comm. dividit.* & tradit Corn. d. *conf.* 222. num. 6. v. Ubi autem militaret similitudo, vol. 2. Jal. in l. Creditor, la 1. in *fin. ff. Si cert. potat.* & in §. *seqq. ad fin. Instit. de act.*

Falut praedicta conclusio si melioramenta sunt simul utilia & necessaria, quia repeti possunt etiam à male fidei possessore; secus si sint utilia tantum, ut l. Domus in *fin. 6. de rei vendit.* Jal. in l. final. §. fin. in 2. notab. C. Comm. *deleg.* Joseph. Ludovicus d. *decis.* 24. num. 13. Menoch. *de recuperat. possess. remed.* 15. num. 537. qui tamen limitat in *fure. num. 538.*

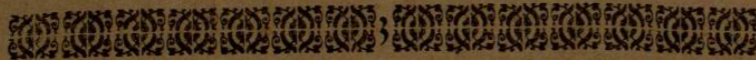

DE ARBITRIS.

Alexander III. Eboracen. Archiepiscopo.

CAPUT II.

Non sine multa necessitate A. Presbiter nobis proposuit, quod cum in Ecclesia sancti Alphridri, per manum R. Archidiaconi de Suella personae illius Ecclesiae Capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui sibi in Ecclesia jam dicta successit, eundem Presbiterum Capellanum ibidem iterum ordinavit; & infra. Cum autem idem Presbiter extra provinciam exulans, de suo beneficio non posset iustitiam obtinere, nec suam ulterius inopiam sustinere, per dolum & fraudem ipsius M. ab eo est Sacramentum extortum, ut arbitrium clericorum duorum exinde susciperet & servaret: qui jam dicto M. faventes, Presbitero praecerperunt, ut quinque marchas ab eodem susciperet, & toti cederet quaestioni. Quoniam igitur non decet te aliquatenus sustinere, ut quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectum relinquere. Mandamus quatenus si se cogoverint praefati clerici tam nequiter arbitratos fuisset, dictum Presbiterum ut ab observantia juramentum autoritate nostra prorsus absolvas: vel si arbitrium ipsum noveris aequitate subnixum, ad observantiam ipsius utramque partem appellatione remota compellas.

DE ARBITRIS

Innocentius III. Abbati & Conventui de Pigravia.

CAPUT V.

Cum tempore C. Papæ prædecessoris nostri: & infra. Super controversiis, quæ inter te & Mersburgenn. Episcopum, & quosdam tuos Monachos verrebantur, te promissisti arbitrium Magdeburgenn. Archiepiscopi servatum: & infra. Quia legitimum constituit, quod fide hincinde data, compromissum est in Archiepiscopum memoratum: Nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus observandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius Monasterii, & duarum Capellarum ejusdem, in arbitrio sunt expressa. Cùm & si sponte volueris, de jure tamen nequiveris sine licentia Romani Pontificis renunciare privilegiis vel indulgentiis libertatis quæ Monasterium illud indicant ad jus, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere.

SUMMARIUM.

- 1 Ecclesia minor in præjudicium Papæ de libertate compromittere non potest, & num. 6.
- 2 Declaratur num. 11. & num. 28. & seqq. & num. 38.
- 3 Exemptionis privilegio Ecclesia exempta non potest renunciare.
- 4 Papa dum Ecclesiam ab aliis eximit, intelligitur eam sibi immediate subijcere.
- 5 Privilegio libertatis potest exemptus renunciare in sui præjudicium non autem concedentis, vel alterius & num. 20. 26. & 29.
- 6 Prælati an possint compromittere sine consensu Capituli.
- 7 Compromissum cur fieri non possit ab Ecclesia exempta in præjudicium libertatis & num. seqq. usque ad num. 16.
- 8 Prælati exempti cum recipiant dignitatem à Papa jurat bona Ecclesiæ non alienare ipso inconsulto, & n. 19.
- 9 Compromitti non potest de liberata causa.
- 10 De Privilegio Apostolicæ Sedis inferior, nec ut Index, nec ut Arbitrarius potest obligare, & num. seqq. usque ad num. 16.
- 11 Arbitraria redacta sunt ad instar Judiciorum.
- 12 Arbitrarius esse non potest, qui non potest esse Index.
- 13 Nec potest Arbitrarius, quod non potest Index.
- 14 Compromissum ab initio est voluntatis, post factum necessitatis.
- 15 Arbitrarius an habeat coercionem.
- 16 Lauda arbitratorum ex consuetudine mandantur executioni Judicis officio sicut sententiæ Judicis.
- 17 Arbitrium latum super pluribus capitulis sustinetur quoad illa que à compromittentium potestate dependunt.
- 18 Arbitrarius tunc videtur, quot sunt res de quibus fuit compromissum.
- 19 Arbitri vel Judicis sententiæ an & quando possint pro parte valere & pro parte non.
- 20 Alienare prohibitus an possit compromittere & num. seqq. usque in finem.
- 21 Compromittere potest Clericus in sui præjudicium, non autem in præjudicium Ecclesiæ, nam. 26. & 29.
- 22 Declaratur, num. 38.
- 23 Bona Minorum alienari prohibentur sine causæ cognitione & decreto, nec valet laudam super his prolata, & num. 40.

Cum tempore. Minor Ecclesia in præjudicium Papæ, de libertate compromittere non potest. Hoc dicit. Dividitur in duas partes. In prima recitat factum compromissi. In secunda laudam latam pro parte approbat & pro parte reprobat, ibi Quia legitime.

Nota primò in versiculo cum est sponte volueris, Ecclesiam exemptionis privilegio libertatis renunciare non posse, ut hic est textus ad iterum qui quotidie solet à Doctoribus allegari; non enim hoc casu agitur de favore solius renunciantis; ac

- 24 Arbitrium est quædam transactio in arbitrium boni viri collata & boni viri arbitrio moderanda.
- 25 Declaratur, num. 29. vers. Et in hoc casu.
- 26 Vassallus non potest super feuda compromittere sine licentia Domini & num. 28.
- 27 Curator datus hereditati jacenti compromittere non potest & num. 28.
- 28 Potest tamen cogi ad compromissum ex forma statuti, num. 40.
- 29 Prælati qui juravit bona Ecclesiæ non alienare si compromittat non est perjurus.
- 30 Interpretatio in dubio facienda est, ut evitetur perjurium.
- 31 Transactio facta per eum qui non potest alienare, valida est, si per ipsum non sit alienatum.
- 32 Compromissum super his que alienari prohibentur, non valet si fiat de facto & num. sequentibus.
- 33 Secus si de jure, num. 30. & sequentibus usque in finem.
- 34 Compromissum non valet per quod Ecclesia obligetur.
- 35 Compromitti potest de rebus temporalibus Ecclesiæ etiam in malitiam habentem jurisdictionem de Jure vel Consuetudine.
- 36 Etiam sine autoritate Episcopi.
- 37 Compromissum super jurisdictione Archiepiscopali, item super questione Spirituali Hospitalis valet: etiam si autoritas Superioris non interveniat.
- 38 Compromitti potest super Beneficio: dummodo Arbitrarius ex vi compromissi Beneficium adjudicare non possit, titulum non habenti.
- 39 Casus eventus non computantur & sequentibus.
- 40 Appellare, an & quando liceat à sententiâ Arbitri.
- 41 Prælati potest esse in Judicio super re immobili Ecclesiæ: etiam sine Capituli consensu & num. 41.
- 42 Appellationis remedium, introductum est ad corrigendam Judicium iniquitatem vel imperitiam.
- 43 Compromissum fieri potest de omnibus etiam tangentibus jus alterius: sed arbitrium non tenet in alterius præjudicium.
- 44 Alienare prohibitus cogi potest ad compromittendum juxta formam Statuti.
- 45 Minor, stante Statuto, tenetur compromittere sine solemnitatibus.

proinde non est locus regulæ: Quilibet potest renunciare ei quod pro se noxitor introductum, ut in cap. Ad Apostolicam de Regularibus & in lege Si quis in conscribendo, cod. de pactis. Sed agitur de Jure Ecclesiæ Romanæ; nam cum nulla Ecclesia possit esse acephala: id est sine Capite, cap. Nulla 93. dist. dum Papa Ecclesiam ab aliis eximit: consequenter jurisdictionem Sedis Apostolicæ immediate subijcit, ut hic per Hostiensium & omnes. Huic autem Juri Ecclesiæ Romanæ ac Beati Petri, Ecclesia exempta, præjudicare non potest. Ad quod allego optimum

optimum textum in cap. 2. ad firmam super de in integr. restitut. ibi: Jus tamen non tam suum quàm nostrum & in cap. Cùm olim ille secundo, versiculo Hoc restit attendentes infra de privileg. Ex ita hic firmant glossa finalis, Innocentius num. 1. in verbo Libertatem, Cardin. num. 4. in 5. notab. Butrius num. 6. in 4. notab. & reliqui omnes glossatores in cap. cum olim, in cap. Tenorem, infra de prescriptione, Abbas in cap. Greve num. 3. de Officio Ordinarii & in cap. 1. num. 19. infra de re judicata. Silvester in verbo Exemptio num. 11. Covarruvias variarum resolutionum, lib. 2. cap. 4. num. 1. Tiraquell. de retractatu lignag. ff. 1. glossa 9. num. 121. Accedit quòd non Prælati vel Conventus possident subjectionem Ecclesiæ vel Monasterii exempti; sed Romanus Pontifex & hæc subiectio cum sit res incorporalis, non potest acquiri per alium sine consensu illius qui eam possidet, ut in lege 2. cod. de servitut. & aqua, ubi patet possessionem incorporalium quæ non posse sine conscientia & patientia possessoris; & notat Innocentius in cap. Bone, ille secundo de postulat. Prælator. & in cap. conuenerunt de Officio Ordinarii. Bartolus in lege 1. ff. de aqua plurali argen. quos in proposito refert & sequitur Abbas in cap. cum dilectus num. 7. versiculo Sed ego teneam hoc distum de relig. donib. de quo die plenius, ut scriptum in cap. Quid super his à num. 24. usque in finem de majoritate & obedientia, ubi in casu notabili Regularium Poloniae latissime probavi; nec Sincodum Provinciale Gnesiense. etiam Regularibus consentientibus ac juri suo renunciantibus, potuisse illorum exemptiones & libertates conuellerè aut illis aliquatenus derogare: factum tamen glossa exemptum posse renunciare privilegio libertatis quantum ad se: licet non quantum ad Papam, per dictum cap. cum olim de prescriptione, cap. Suborta de rejudic. & cap. Inter dilectus de donationibus; & consentient Goffred. Philipp. & Innocent. Item Hostiensis num. 5. in fine ubi exponit verbum renunciare: id est in Domini Papæ præjudicium; nam quantum ad se bene potest. Joannes Andreas in ultima glossa, Butrius num. 14. Anchar. num. 5. in 2. oppositio. Card. in 7. opposit. & Abbas in 7. not. Qua de re plenissime consulit Federicus de Senis, cons. 14. incipiente Monachus Perusinus per totum; & sequitur Felini in cap. P. & G. num. 13. de Officio Delegati. Sed circa illud Concilium Federici: vide quod dixi in dicto capite Quod super his, numero 18. versiculo Et quamvis Federicus.

Secundo nota ex textu ibi, arbitrium Magdeburgensis Archiepiscopi, jundia gloss. 1. in Judicem ordinarium posse fieri compromissum, concordat textus in cap. Ex parte infra eodem. Et idem dicendum de Judice delegato, ut in cap. Litteras de præsumptione. & in cap. Nisi essent de præbend. An autem hoc procedat tam de jure Canonico; quam de jure civili, plene examini in dict. cap. Ex parte in 1. questione.

Tertio nota ex textu ibi, arbitrium Magdeburgensis Archiepiscopi, jundia gloss. 1. in Judicem ordinarium posse fieri compromissum, concordat textus in cap. Ex parte infra eodem. Et idem dicendum de Judice delegato, ut in cap. Litteras de præsumptione. & in cap. Nisi essent de præbend. An autem hoc procedat tam de jure Canonico; quam de jure civili, plene examini in dict. cap. Ex parte in 1. questione.

Quarto nota ex textu ibi, arbitrium Magdeburgensis Archiepiscopi, jundia gloss. 1. in Judicem ordinarium posse fieri compromissum, concordat textus in cap. Ex parte infra eodem. Et idem dicendum de Judice delegato, ut in cap. Litteras de præsumptione. & in cap. Nisi essent de præbend. An autem hoc procedat tam de jure Canonico; quam de jure civili, plene examini in dict. cap. Ex parte in 1. questione.

Quinto nota in vers. Illis duntaxat Capitalibus exceptis; arbitrium prolatum super pluribus capitulis, quorum aliqua excedunt compromittentium potestatem, sicut in quoad illa, que ab ipsorum potestate dependent, & non infici propter inutilitatem: Atque ita arbitrium pro parte tenet, & pro parte non; concordat cap. Dilectus, il primo, & cap. Nisi infra de præbend. & cap. Post appellationem, §. Si quis ex pluribus 2. quest. 6. & hic notat gloss. in ver. Capitalibus exceptis, Inno. n. 1. in ver. Exceptis, & reliqui omnes. Ex potest esse ratio secundum Abb. in 3. notab. quia tot videntur arbitria, quot sunt res, de quibus fuit compromissum argum. leg. Scire d. bonus ff. de verb. obligat. & l. Esam, §. 1. ff. de minor. ubi tot videntur sententiæ, quot sunt articuli in ea contenti; & tot videntur stipulationes, quot sunt res in stipulatione deductæ. Sed in hoc tu plenus distingues, ut per Henric. Boich. col. 2. vers. Si quis utrum in arbitrium, & Bellam. num. 7. in 2. opposit. post Goffred. hic, & Archid. in §. Definitiva 2. quest. 16. videlicet cum queritur, an arbitrium, vel sententiæ pro parte tenent & pro parte non: Aut in arbitrio, vel sententiæ sunt plura Capitula, aut est unum solum Capitulum; si sint plura Capitula, aut sunt diversa, & separata, aut sunt connexa; si sunt diversa, & separata, tunc aut non est actum inter partes, ut de omnibus simul pronuncietur; & tunc tenet pro parte laudum, vel sententiæ, & pro parte non. Et ita potest intelligi hæc Decretalis, & alia jura præallegata. Aut est actum, ut de omnibus simul pronuncietur; & tunc

sa compromitti non potest, ut in cap. penultim. de restitut. in integr. & in leg. Non distinguemus, §. Julianus, & §. de liberali, ff. de arbit. Sed hæc ratio non probatur à Doctoribus; quia jura prædicta loquuntur de libertate hominibus; nos verò loquimur de libertate Ecclesiæ, ut dicitur Petri. de Sampl. & Abb. Antiqui. ejus Auditor. hic in fine, Hostiensis num. 6. in ver. Libertatis, Bellam. numer. 10. in 3. opposit. Card. in 6. oppositio. Abb. numer. 3. vers. Quarta ratio, & Henr. Boich. col. 2. vers. Super gloss. final. ubi reddit rationem diversitatis.

Quarta denum ratio, quam puto magis adæquatam ad decisionem hujus Capituli est, quia nemo inferior à Papa potest cognoscere de privilegiis Apostolicæ Sedis, ut est text. in cap. Cùm venisset infra de justic. Et hanc rationem uti potissimum reddunt Hostiens. eodem numer. 6. in verb. Libertatis, Jo. Andr. numer. 5. in verb. Privilegiis, Henr. Boich. col. 2. pass. med. vers. Aut est immediatè subiecta Papæ, & Bellam. numer. 1. in eodem verb. Ex quamvis Abb. numer. 3. vers. Tertia ratio, videatur illam impugnare eo quòd ille textus procedat in Judice, cujus judicium redditur in invitum, ut leg. Inter stipulantes, §. Si sicutum, ff. de verb. obligat. Et quoniam in privilegiis tangentibus tantum favorem potest gaudi bene possunt partes se spontè libijcere arbitrio alicujus, sicut possunt illis renunciare: tamen objectiones hujusmodi propositam rationem non convellunt, quia cum arbitria redacta sint ad instar judiciorum, l. 1. ff. eodem, leg. Rem non novam, §. 1. Cod. de justic. Dym. 10. consil. 50. Pius dicendum in princip. plenè Innocent. in cap. Quintavallis numer. 4. & ibi D. D. de jurjuram. Quemadmodum de privilegio Papæ inferior cognoscere non potest Index, ut in dict. cap. Cùm venisset, ita nec potest cognoscere, ut arbitri: nam qui non potest esse Index, nec potest esse arbitri. l. Cum lege, ff. volen. Et ita arguit Oltrad. 11. consil. 156. Primum quaritur in princip. & Petri. de Anchar. consil. 34. in hac causa numer. 6. Et quod non potest Index, nec potest arbitri, ut notat Bald. consil. 470. Statuta cavetur lib. 1. Et quamvis compromissum ab initio fit voluntatis, leg. Si distum, §. Si compromisso, ff. de verb. obligat. ff. eodem, & l. 2. ff. de justic. & sic habet coercionem, ut notat gloss. 2. in cap. Ex litteris de offic. deleg. Imol. & alii in cap. Cùm dilectus infra eodem. Quod factum verum est; si ita sit cautum in compromisso, ut notatur in dict. §. Si quis Index. Imò hodie ex consuetudine lauda arbitratorum mandantur executioni officio Judicis, prout alie sententiæ, ut Bald. testatur consil. 73. Contra laudam numer. 2. vers. Superest videre lib. 2. Atque ita post initum compromissum pari passu ambulat arbitrium, & judicium. Facit textus in cap. seqq. ubi arbitri dicitur judicare, & in cap. Ex parte infra eodem, ubi arbitrium appellatur sententiæ definitiva. Nec refert, ut Abbas subijcit, quòd partes possint se subijcere arbitrio alicujus in tangentibus earum præjudicium; quis nihilominus compromissarius non potest hinc cognitionem assumere, nec laudare super privilegio Papæ, qui solus est Index exemptorum, ut in cap. Autoritate, §. Inhibemus, de privileg. lib. 6.

Quinto nota in vers. Illis duntaxat Capitalibus exceptis; arbitrium prolatum super pluribus capitulis, quorum aliqua excedunt compromittentium potestatem, sicut in quoad illa, que ab ipsorum potestate dependent, & non infici propter inutilitatem: Atque ita arbitrium pro parte tenet, & pro parte non; concordat cap. Dilectus, il primo, & cap. Nisi infra de præbend. & cap. Post appellationem, §. Si quis ex pluribus 2. quest. 6. & hic notat gloss. in ver. Capitalibus exceptis, Inno. n. 1. in ver. Exceptis, & reliqui omnes. Ex potest esse ratio secundum Abb. in 3. notab. quia tot videntur arbitria, quot sunt res, de quibus fuit compromissum argum. leg. Scire d. bonus ff. de verb. obligat. & l. Esam, §. 1. ff. de minor. ubi tot videntur sententiæ, quot sunt articuli in ea contenti; & tot videntur stipulationes, quot sunt res in stipulatione deductæ. Sed in hoc tu plenus distingues, ut per Henric. Boich. col. 2. vers. Si quis utrum in arbitrium, & Bellam. num. 7. in 2. opposit. post Goffred. hic, & Archid. in §. Definitiva 2. quest. 16. videlicet cum queritur, an arbitrium, vel sententiæ pro parte tenent & pro parte non: Aut in arbitrio, vel sententiæ sunt plura Capitula, aut est unum solum Capitulum; si sint plura Capitula, aut sunt diversa, & separata, aut sunt connexa; si sunt diversa, & separata, tunc aut non est actum inter partes, ut de omnibus simul pronuncietur; & tunc tenet pro parte laudum, vel sententiæ, & pro parte non. Et ita potest intelligi hæc Decretalis, & alia jura præallegata. Aut est actum, ut de omnibus simul pronuncietur; & tunc

ut cooperatio, ut l. unica, ff. de condit. ex leg. secundam Abb. dist. nom. 8. & est simile in pacto nudo, quod et si de jure civili non producat actionem, ut l. Jurisgentium, §. Sed cum nulla, & §. Quin imo, ff. de pactis: tamen fecerit est de jure Canonico, ut tenet gloss. communiter approbata in cap. 1. supra de pactis. Nam Canonice jubent servari pacta quantumcumque nuda, ut ibi. Quotiescumque autem lex mandat aliquid fieri, inde oritur actio, ut leg. Statuas, ff. de acquir. rer. domini. & notant. in dist. cap. 1. Butr. numer. 1. & Abb. numer. 5. De quo articulo scripti plene ibidem in 4. notabili a num. 15. & idem de juramento notat Bartol. in leg. Si quis pro, ff. de fidejussor. & Abb. in cap. Cum venisset infra de iustitia.

Quarto nota ibi, in correctum. Laudum continens iniquitatem esse corrigendum per Superiorem Ecclesiasticum, & reducendum ad arbitrium boni viri. Ad idem text. in cap. Quintavallis infra de iurjuram. notat. gloss. in cap. Expofita in ver. Nevoctis infra eodem. & latius profequitur hic Hostiens. num. 9. Ego autem, & Joan. Andr. num. 18. vers. Unde colligebat Hostiensis, qui etiam notat, an in hoc sit differentia inter jus Canonice, & jus civile.

27. Ultimo nota ibi, Nepos ejus, qui sibi in Ecclesia jam dicta successit. Nepotes enim fratris, vel sorore de jure communi non prohibent immediate succedere in beneficio Patris, vel Avunculi, ut hic, & in cap. Ex parte, il. primo supra de offic. deleg. & in cap. Accedens de accusat. Et de hoc Nepotes transverfali Doctores intelligunt hanc Decretalem: Nam est Nepos appellatio proprie intelligitur Nepos ex filio, vel filia, ut leg. Inconsultus, §. Nepos, ff. de gradib. tamen ex communi usu loquendi dicitur Nepos etiam ex fratre, vel sorore, ut in praeratis iuribus, & in cap. 1. quibus mod. feud. amit. prout etiam intelligitur in decreto Concilii Tridentini cap. 1. sess. 25. ibi, Simodus monet, ut omnino humanam hanc erga fratres, Nepotes, propinquos carnis affectionem, ante multorum malorum in Ecclesia seminarium extirpare deponat, & ita tenet Joan. Andr. in cap. Fundamenta, de elec. lib. 6. ubi notabiliter concludit, quamvis merito iure inspecto in materia odiosa appellatio Nepos non habeat Neporem comprehendit quantumcumque materia sit iure intelligenda. Et hoc dictum Abb. hic in 2. notat. dicit se semper secutum fuisse contra Frederic. de Sen. cons. 30. In hoc Codice est cons. 29. & incipit, Viso pando. Et hoc modo capitur hic. Et hinc collige successionem immediatam Collateralium in beneficiis Ecclesiasticis de jure non esse prohibitam: & sic diversam esse casum filiorum, & transverfalium: nam filius etiam legitimus non potest immediate succedere in beneficio Patris, cap. Ad extirpandas supra de fil. Presbiter. nec Nepos in beneficio Avi, ut tenet ibi gloss. 1. & Doctores communiter. Quidquid contra sentierint moderni Collectores, ut ibi dixi, & in dist. cap. Ex parte in 1. notat. Et hanc speciem hereditariae successionis sacri Canonice detestantur, ut in c. Ex transmissa de fil. Presbiter. At secus est in Collateralibus, quorum non est jus succedendi, ut hic firmat Abb. Antiqui. num. 2. in ver. Successit, Hostiens. num. 3. in eod. vers. Joan. Andr. num. 2. Collector. & Bellam. ambo in princ. Butr. in 2. notat. Card. & Anchar. Ambo in 3. notat. Abb. in 2. & Joan. de Ann. num. 1. & 4. Unde patet hanc esse unanimum Canonistarum sententiam merito iure inspecto, licet secus videatur de honestate, ut dixi in praedicta Decretali Ex parte.

30. Procedit autem hanc conclusio non tantum in beneficiis vacantibus per obitum, ut hic, & in dist. cap. Accedens, sed etiam in vacantibus per resignationem in manibus Ordinarii, ut est textus in dicto cap. Ex parte, ubi de successione Nepotis in Archidiaconatu vacante per resignationem Avunculi: & ibi notat Joan. Andr. in ver. Avunculum num. 3. Anton. de Butr. num. 9. Cardin. in 1. opposit. Anchar. in 2. notat. Abb. num. 1. in 2. notat. & Dec. num. 6. Dummodo tamen resignatio sit libera, & hoc innuit littera dist. cap. Ex parte, ibi, omnino dimittere, ut explicat gloss. & Doctores, alia enim si resignans tacite, ut expresse in pactum dediceret, ut beneficium conferretur Nepoti, imo & alteri cuiquam extraneo: resignatio esset nulla, & simoniacae, cum ab his omnia pacto, conventio, & conditio abesse debeat, cap. Talis 8. quast. 3. cap. Cum pridem supra de pactis, cap. Venire infra de testib. & notant omnes in dist. cap. Ex parte, Innocent. in cap. Tuo nos in ver. Causabiles, Hostiens. ibi ad finem, Card. in prima quast. de simon. gloss. unica ad finem in cap. Apostolica 8. quast. 1. Navar. in Man. cons. 23. num. 107. vers. Ad licitum, & cons. 18. de simon. Et hodie apertum cautum est in Constitutione Pii V. proxime citanda in §. Caventur autem Episcopi. Sed si resignatio Patris, vel Avunculi sit libera, Ordinarius non prohibetur conferre

33. illud beneficium Nepoti resignantis jure communi inspecto. Verum hodie hoc restringitur per Constitutionem Pii V. quae incipit, Quarta Ecclesiae Dei incommoda, editam Kalen. Aprilis 1568. quae provide interdictum est Episcopis ne bene-

ficia in eorum manibus resignata, eorum, aut dimittentium Consanguineis, Affinibus, vel familiaribus conferant: alioquin collationes sint irritae, ut ibi patet §. Ceterum praecipuas. Atque ita hodie Collationes obtinere non possunt beneficium dimittentis, quantumcumque resignatio sit libera: & in hoc corrigitur dist. part. Ex parte, & salva minet juris communis dispositio in beneficiis per obitum vacantibus, ut hic, & in cap. Accedens de accusat.

34. Quarto, An praedicta Constitutio Pii V. qua parte prohibentur Episcopi beneficia in eorum manibus resignata eorum, aut resignantium Consanguineis, Affinibus, vel familiaribus conferre vendicere sibi locum in Parochialibus per dimissionem vacantibus ob alterius Parochialis affectionem.

In hac questione supponendum est, Parochialem vacantem ob affectionem alterius non esse Sedi Apostolicae reservatam ex Constitutione, quae incipit, Execrabiles, de preben. Ideoque illius collationem ad Ordinarium pertinere, nisi affectio secunde facta sit Apostolica auctoritate, quo casu Parochialis est reservata ex Constitutione, Ad regimem: per regulas Cancellariae innovata. Atque hanc esse longo tempore observatum solum Cancellariae jam pridem testatus est Parcus inspectus veteris formulis. Qui quidem iustis comprobatur auctoritate Oldradi cons. 157. num. 2. Felin. in cap. Causam quae num. 4. col. 6. vers. Limita quinto de rescript. & Henz de Falcon. in tract. rescript. 4. quast. prius. effectus 41. qui refert ita etiam sensisse Federic. de Sen. Ac propterea cum in hac dubitatione olim Sac. Congregatio Concilii divisa esset; Gregorius XIII. audita sententia Parci, declaravit primam Parochialem, quo ipso iure post adeptam pacificam possessionem secunde Parochialis vacavit, non esse reservatam Papae, nisi secunda Parochialis esset collata a Sede Apostolica, vel nisi professio secunde capta fuisset in mense reservato, aut per provivum fecisset vacantem in eo mense caperet, cum posset.

Deinde supponendum est, quamvis adepta possessione secunde Parochialis vacet prima ipso iure, c. De multa de prebend. &c. Licet Episcopus eodem tit. in 6. provivum tamen tenet primam Parochialem sic vacantem dimittere in manibus Ordinarii, ut statuitur in d. Extravagan. Execrabiles, §. Qui verb. his verbis: Qui verb. deinceps receperit beneficium Curam animarum habens annexam, si antea simile beneficium obtinebat, illud, quo ipso iure postquam secundi possessionem habuerit, privati non censetur, ab ipse nota dispensatio in ordinariis manibus dimittere debeat pari modo, id est verbaliter, realiter, & cum effectu, ut ibi declarat gloss. & fassus Bellam. decy. 254. sub num. 3. & idem statuitur in cap. Cum singula de preben. in 6. ibi, Primam, quo sit ipso iure privatus, statim omnino dimittere tenetur.

Quibus suppositis videtur respondendum Constitutionem Pii V. habere locum etiam in Parochialibus per dimissionem vacantibus ob affectionem alterius Parochialis. Ideoque nullam esse collationem Parochialis dimissae ab Ordinario factam suo Consanguineo: nam dicta Constitutio duas habet partes in quarum prima prohibet Ordinarius, ne alias beneficiorum resignationes admittat; quam illic expressis inter quas commemorat praecipue tacitam illam renunciationem, seu dimissionem, quae fit ob promotionem ad aliud beneficium, in illis verbis: vel ad aliud contigens promovendi. Quo loco Constitutionem loqui de promotione ad aliud incompatibile propter quod inducitur vacatio primi ipso iure.

Suadetur primo, quia de affectione aliorum beneficiorum non adeo incompatibile fecerat mentionem paulo superius ibi, seu qui unum aliud, vel plura beneficia obtineant. Unde ut hic secundus casus de eo, qui ad aliud beneficium promoveret differat a priore de eo, qui obtinet unum aliud beneficium: dicendum est Constitutionem in primo casu loqui de beneficio, ob cuius affectionem non vacat primum ipso iure; sed provivus habet electionem dimittendi quod maluerit juxta cap. Rescripte & cap. Preterea de preben. In secundo autem casu loqui de promotione ad beneficium ob cuius affectionem ipso iure inducitur vacatio primi, secundum cap. De multa & Extravagan. Execrabiles; hi enim duo casus ponuntur in Constitutione tanquam diversi ut patet ex dictione alternativa, vel leg. Haec verba, leg. ille, ut ille, ff. de verb. oblig. cum simit. Et tanquam casus diversi referentur a moderatis, qui dictam Constitutionem interpretantur.

Suadetur secundo, quia verba illa, vel ad aliud contigens promovendi: proprie referuntur ad dignitates, seu beneficia Curam animarum habentia, communitur enim non dicitur quemquam promovendi ad beneficium simplex, sed bene ad dignitatem vel Parochialem Ecclesiam, cum promotio sit de minori ad majus, cap. lecturus in fine 93. dist. 1. Si officia & cap. Ordinato 59. dist.

Suadetur tertio, quia hanc primam partem Constitutionis in duobus aliis casibus vult posse dimittere coram Episcopis beneficia ipso iure vacantia, nempe illorum, qui ingressarii sunt Religiones & eorum qui contracturi sunt Matrimonium

6. statim id re ipsa exequatur. Quo loco Constitutio debet intelligi de renunciatione beneficii vacantis per professionem facta cap. Beneficium de regul. in 6. quae alioquin dimissio, quam facit Novitum non potest fore effectum, nisi secuta professione laicem post decretum Concilii cap. 6. sess. 25. de regul. ut jam censuit Sacra Congregatio. Et similiter constitutio debet intelligi hoc loco de renunciatione beneficii vacantis propter Matrimonium contractum, quia prius non potest beneficium esse hoc causa dimissum consensu, ut in terminis dictae Constitutionis tradit Falc. de Visitation. lib. 2. est. 26. sub num. 16. Ratio est quia ante Matrimonium re ipsa contractum beneficium non vacat. gloss. Abb. & DD. in cap. 1. de Cler. consue. Cum ergo Constitutio in his duobus casibus intelligatur de renunciatione beneficii ipso iure vacantis, non est incongruum ut etiam in casu promotionis ad aliud beneficium intelligatur de simili renunciatione, cum una pars Constitutionis declarat aliam, leg. utram ff. de pect. hered. cum concordat.

Denique hoc ipsum laedetur, quia nulla ratio considerari potest cur liceat Ordinarius admittere resignationem voluntariam eorum, qui ad aliud beneficium obtinent, non autem necessitatem illorum, qui ad aliud incompatible promoventur. Nec ratio laedit ut liceat ei longis facultis admittere hanc necessitatem: cum ab ea longius abiat periculum suspensarum pactionum & fraudum, quas Pius V. in dicta Constitutione consideravit, ut olim advertit Sacra Congregatio in vacatione per obitum.

35. Neque obstat quod Constitutio solum loquatur de resignationibus; nam responderetur imo & de dimissionibus loqui, ut patet initio ibi: Qui verb. hoc malum cum in ceteris frequentius, non maxime in Beneficiorum & Officiorum Ecclesiasticorum dimissione admittitur; & ita ibi. Denique cum quis ex aliis casibus acciderit qui in Constitutione Innocentii III. de dimitt. Cathed. Eccles. edita continentur.

36. Rursus responderetur resignationis appellatione ex proprietate vocabuli: eam dimissionem comprehendit, cum verbum dimittere importet quemcumque actum quo quis a se abdicat Beneficium, cap. Admoneat de renunciatione, cap. Significatum ubi Johannes Anchar. in verbo Dimittere & cap. Si Beneficia, iuncta glossa in verbo Dimissio de prebendis lib. 6. & pluribus probat Quindl. Mandol. in reg. de infirm. quast. 3. num. 8. & sequentibus.

Itaque coram videtur hanc primam partem Constitutionis in qua relinquatur facultas Episcopis in certis tantum casibus resignationes admittendi: aperte loqui etiam in dimissionibus Beneficiorum ipso iure vacantium ob affectionem alterius incompatibilis.

Secunda pars Constitutionis prohibet quominus Episcopi conferant praedicta Beneficia resignata aut suis aut resignantium consanguineis affinibus vel familiaribus his verbis: Ceterum praecipuas atque interdictas, ne ipsi Episcopi de Beneficiis resignatis vel familiaribus audeant providere: quae secunda pars non potest intelligi, nisi de Beneficiis quorum resignationes seu dimissiones Ordinarii potestatem admittunt de quibus in prima parte Constitutionis facta fuerit mentio; nam cum illic resignationes nullatenus fieri possent coram Ordinariis: frustratorum fuisset eis prohibere, ne de Beneficiis nullatenus resignatis providerent suis consanguineis vel familiaribus. Et hoc tenent aperte etiam colligitur ex illis verbis: Interdictas ne Episcopi de Beneficiis resignatis, praedictis aut suis aut admittentium consanguineis affinibus vel familiaribus audeant providere: ponderando verbum praedictis, quod habet relationem ad praecedentem dispositionem: id est ad illas omnes resignationes quarum superius meminerat. Unde cum in prima parte Constitutionis relinquitur Ordinariis facultatem admittendi in specie resignationem seu dimissionem Beneficium vacantis ob alterius affectionem, ut initio probatum est & in secunda parte providetur Beneficia dicto modo resignata vel dimissa, eorum aut resignantium consanguineis conferantur: aperte sequitur, ut Constitutio etiam in secunda parte intelligatur de collatione Beneficiorum in manibus Episcopis dimissorum ob affectionem alterius incompatibilis, juxta Extravagan. Execrabiles.

37. Praeterea, quia etiam in hac secunda parte Pontifex videtur verbo Dimissionis ibi, ne Episcopi aut suis aut admittentium consanguineis audeant providere; verbum enim illud admittentium, videtur mercede appositum pro dimittentium; & hoc modo restitutum fuit in codice septimi Libri Decretalis Clementis VIII. cap. 1. titulus de renunciatione. Quamobrem

cum verba Constitutionis sint clara: ab ipsis non est recedendum, leg. Ille aut ille ibi, Cum in verbis nulla est ambiguitas & lege Non alter in principio de legibus 3. & in terminis 46. hujus verbi dimissionis, tradit Mandol. dist. reguli de infirm. quast. 13. num. 6. cum sequentibus. Nec est locus alicui interpretationi quae tamen lamulosa fieri debet, ubi agitur de fraude tollenda, lege 1. §. Sed & Constitutio & §. Nequam autem, ff. de calumniat. & in similitudinem idem Mandol. dist. quast. 13. num. 21.

Sed verbis Constitutionis accedunt etiam rationes; nam Pius V. voluit Beneficia resignata, posse consanguineis Ordinariis aut resignantium conferri. Primum ad tubmovenidas fraudes & confidentiales pactiones quae solent fieri in hujusmodi renunciationibus intercedere, ut colligitur ex paragrafo Caventur autem Episcopi. Secundo ne resignationes fierent ob carnis affectum & Ecclesiastica bona quodammodo iure consanguinitatis acquirerentur, quod detestantur sacri Canonice, c. Apostolica 8. quast. 1. c. Praesentium, cap. Conquerenti, & c. Transmissio de fil. Presbiter. & c. 1. de preben. Concilium Tridentinum c. 1. sess. 25. At demum, quia si Ordinarius posset conferre suis, aut resignantium consanguineis vel familiaribus, resignationes tenent & per indirectum conferrentur factae in ipsorum consanguineorum, vel familiarium favorem. Quod esset absurdum; cum hujusmodi resignationes in favorem in manibus Episcoporum fieri non possint sine libere simonia, ut patet in iustamet Constitutione in §. Caventur autem Episcopi, & latius dictum est supra num. 32. Hujusmodi autem rationes sequi videntur in collatione Parochialis dimissae ob alterius Parochialis affectionem atque in resignationibus factis ex aliis causis expressis in prima parte Constitutionis. Nam facile esset Ordinarius Parochialem Ecclesiam habenti conferre aliud beneficium incompatible ad hoc ut postea Parochialem sic vacantem conferre possent iure vel dimittentis consanguineo. Atque ita quod una via non possent, per aliam indirecte consequerentur, contra regul. Cum quid una via de regal. jur. lib. 6. l. fin. Cod. Si mancip. ita veni, l. Scire, ff. de Tutor. & Curator. c. Tunc de ibi gloss. in ver. Effectum de procurat. gloss. fin. in c. Constitutus de concess. preben. Nec dimissiones carere periculo confidentiarum atque illicitarum pactionum. Quia namque & a dimittentibus tacite designantur persone consanguineorum vel familiarium in fraudem Constitutionis, §. Caventur autem Episcopi. Et hanc sententiam probavit S. Congregatio Concilii.

In penes tamen Bullae forte non incidit Episcopus, qui Parochialem sic dimissam ignoranter contulit suo consanguineo 49. nro; quia Constitutio ad hoc requirit temeritatem ac presumptionem ibi audeant providere, & ibi, tenere attentant, 50. ut in simili casu arguit Card. in Clem. 1. sub num. 7. vers. Videtur tamen de privileg. cum qua respectu patris decretum irritans non videtur ligare ignorantes, ut est textus in 51. c. Si beneficia, ubi Anchar. notat in 2. notat. de preben. in 6. & de communi testatur Gabr. commun. concilii. tit. d. clausul. num. 8. Tutius tamen videtur petere absolventem a Sede Apostolica: cum praesertim etiam dictam Constitutionem ignorantes eam petere confueverint, si credimus Flam. Partio hoc attestant in 1. auct. de resignat. benefice. lib. 5. quast. 6. Et Ordinarios non excusari a poena ob ignorantiam dictae Bullae Pii V. solum in foro exteriori, respondit Navar. cons. 9. Quisiam Christophorus de renunt. In hoc consultius est, ut Episcopus petat a Summo Pontifice relaxationem suspensionis: nam in alias poenas non incidit, si post 52. suspensionem nullam fecerit collationem, ut patet ex vers. Et nihilominus. Alioquin petenda esset absolutio ab excommunicatione & dispensatio ab irregularitate, si ministrasset ut per Navar. d. cons. 9. num. 3.

An autem praedicta Pii V. Constitutio prohibens vacantia per resignationem per Ordinarios eorum, vel resignantium consanguineis, vel familiaribus conferri, habeat locum etiam in Parochialibus, quae conferuntur servata forma examinis per concursum a Concilio Tridentino praescripta in c. 18. sess. 24. adeo ut hujusmodi persone ad concursum vacantia Parochialis admitti non debeat: S. Congregatio censuit Constitutionem Pii V. comprehendere etiam istas Parochiales & istas personas, quibus per concursum conferantur. Tamen cum Sanctissimo agendum, qui idem sentit, ut scilicet haec persone censentur comprehensae in Bulla Pii V. in collatione Parochialium per concursum; idem monendum Episcopum, ne istas deinceps ad concursum admittat.

SUMMARIUM.

- 1 Arbitrium simoniacum & dolosum non valet.
- 2 Arbitramentum iniquum etiam juratum per Superiorem emendatur & num. 26. ver. 4. nota.
- 3 Arbitrium ut una pars cedat liti super beneficio & recipiat pecuniam ab altera est simoniacum.
- 4 Fallit si intercedat auctoritas Pape, n. 5.
- 5 Item fallit si renunciens nullam sui habeat in beneficio, num. 6.
- 6 Et quid in dubio, n. 8.
- 7 Simonia sicut committitur in beneficii consecutione, ita & in illius dimissione.
- 8 Intellectus, cap. Nisi essent, de prebend. & numer. seqq.
- 9 Arbitri possunt ordinare ut una pars de facto dimittat beneficium, in quo jus non habet & pecuniam a colligante recipiat.
- 10 Simoniacum est redimere adversarium obsequia super dignitate, vel prebenda ante jus questum; secus si post.
- 11 Arbitri an & quando liceat ordinare ut una pars cedat liti spirituali & recipiat aliquid temporale.
- 12 Compromissum super beneficio Ecclesiastico, seu jure spirituali licite fieri potest.
- 13 Compromissum de jure & de facto alienationem includit & habet vim transactionis & num sequent.
- 14 Compromitti non possunt de facto qua alienari prohibentur de jure.
- 15 Compromissum de re spirituali, in laicum fieri non potest.
- 16 Compromissum etiam juratum generaliter initum in laicum non includit causam spirituales.
- 17 Laicus simul cum Clerico potest esse Arbitrator in causa spirituali.
- 18 Etiam si unus sit Clericus & plures laici.
- 19 Laicus in causa spirituali potest esse Arbitrator.
- 20 Compromittentes in Arbitrum, vel Arbitratorem de Jure Canonico possunt se juramento adstringere ad observantiam Arbitri, vel Arbitratorem.
- 21 Et hoc jus Canonice servari debet etiam in foro Civili.
- 22 Intellectus Authen. Decernit. C. De arbit.
- 23 Compromissum de Jure Civili prohibetur fieri cum juramento tam Arbitrorum, quam partium.
- 24 Legis Civiles precepto contraveniens peccat mortaliter.
- 25 Lex Civili non potest impedire obligationem juramenti.
- 26 Jus Canonice in juramento & aliis spiritualibus servari debet etiam ex precepto Legis Civili.
- 27 Juramentum a quacunque Legi etiam Canonice, imo & divina prohibitis servandum est si fieri possit sine interitu salutis aeternae.
- 28 Compromissum juratum quomodo de Jure Civili actionem non producat; tamen factum est de Jure Canonice.
- 29 Nepos ex fratre, vel fratre non prohibetur immediate succedere in beneficio Patris, vel Avunculi.
- 30 Nepotis appellatione proprie intelligitur Nepos ex filio, vel filia.
- 31 Sed ex communi usu loquendi venit etiam Nepos ex fratre, vel fratre in materia quantivocunque celsa.

Non sine. Non valet arbitrium simoniacum & dolosum. Hoc dicit secundum Joan. Andr. & Doctores communiter. Vel quia, ut dicitur in gloss. fin. textus loquitur in arbitramentum, juxta hunc intellectum potest sic sumari Arbitramentum iniquum etiam juratum per Superiorem emendatur. Vel comprehendendo utrumque intellectum hoc intendit. Nullum est arbitrium, seu arbitramentum etiam juratum continens peccatum per partes non remissibile. Sunt duae partes. La prima ponitur facti narratio. In secunda commissio, ibi, Quoniam, igitur.

Nota primo ibi, ut quinque marchas ab eodem susciperet: arbitrium ut alter ex litigantibus cedat liti super beneficio & pecuniam processione recipiat a colligante, esse irritum & continere simoniacam pravitatem quia sicut simonia committitur in beneficii consecutione, ita & in illius renunciatione, e. Cam pridem & ibi gloss. in ver. Illicite possessionis, supra de pactis, c. Ex parte, il. 1. ubi gloss. in ver. Dimittere de offic. de leg. cap. Præterea, 1. & 2. c. Constitutus, de transactione, 7. in eodem ver. Anton. de Butr. num. 9. in 6. notab. Cardin. num. 5. in 6. opposit. Joan. de Anan. num. 5. Hero, num. 48. gloss. fin. in cap. ult. de rer. primus, Gulle. de Benedic. in reposit. cap. Raynatus in ver. Adjesta, num. 15. de testament. Rebuff. de pacif. p. 1. num. 124. & 127.

- 30 Successio immediata collateralium in beneficiis Ecclesiasticis de jure communi non est prohibita.
- 31 Etiam vacantibus per liberam resignationem.
- 32 Resignatio in manibus Ordinarii est simoniaci si resignans tacite, vel expresse in pactum dedit: ut ut beneficium certa persona conferatur.
- 33 Beneficia in eorum manibus resignata Ordinarii prohibentur suis, aut resignantem conjugatis, affinis, vel familiaribus conferre ex Bulla Pii V.
- 34 Bulla Pii V. an obstat, quomodo Ordinarii suis, aut dimittentium Conjugatis &c. conferre possint Parochiales per dimissionem vacantes ob alterius Parochialis consecutionem & numer. seqq. usque in fin.
- 35 Parochialis vacans per consecutionem alterius non est Pars reservata.
- 36 Nisi secunda Parochialis esset collata a Sede Apostolica, vel nisi possessio secunda capta fuisset in mensis reservato, aut per provivum petisset quominus in eo mensis caperet.
- 37 Parochialis prima quamvis vacet ipso jure adepti paucis possessione secunda, provivum tenentur primam illi dimittere cum effectu in manibus Ordinarii.
- 38 Bulla Pii V. permittit Episcopis ut possint admittere dimissionem beneficii vacantis ob alterius incompatibilis consecutionem & numer. seqq. usque ad num. 45.
- 39 Promotio fit de minori ad majus.
- 40 Beneficium vacans per professionem & Matrimonium potest dimitti coram Ordinario.
- 41 Dimissio beneficii quam facit Novitius, non sortitur effectum nisi post professionem.
- 42 Beneficium Matrimonii causa dimissum non vacat ante Matrimonium repositum contractum.
- 43 Bulla Pii V. loquitur tam de dimissione, quam de resignatione.
- 44 Resignationis appellatione proprietate vocabali venit etiam dimissio.
- 45 Dimittere quid oportet, ibid.
- 46 Verbum admittentium mendose positum in Bulla Pii V.
- 47 Interpretatio latissima fieri debet ubi agitur de fructu relictum.
- 48 Beneficia resignata cur Ordinarii prohibentur suis aut resignantem conjugatis conferre.
- 49 Bona Ecclesiastica jure conjugum acquiri non debent.
- 50 Episcopus, qui ignoranter contulit Parochiale ob consecutionem alterius dimissum suo conjugato, an incidat in penas Bulla Pii V.
- 51 Bulla Pii V. quoad penam requirit temeritatem & presumptionem.
- 52 Decretum irritans quoad penas non ligat ignorantes.
- 53 Episcopus consecutus beneficium resignatum contra Bullam Pii V. quae penas incurrat.
- 54 Bulla Pii V. habet locum etiam in Parochialibus per resignationem vacantibus, quae per concursum conferuntur.
- 55 Conjugatus, vel familiares Episcopi, aut resignantis admitti non debent ad concursum Parochialis sic resignata, ibidem.

Hoc limita dupliciter. Primo si Superioris auctoritas intercedat, quia purgatur vitium, textus est in cap. Nisi essent, de prebend. & hic notat Butr. num. 8. Et per Superiorem intelligo Papam. Nam judicis auctoritas non excusetur, cum de Jure hoc facere non possit. Unde Pontifex ibi dicit: Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus & ad tempus tantum. Et ita declarat gloss. ibi in ver. Et iussione. Et idem notant ibidem Goffredi Tancred. Vincent. & Joan. & post eos Joan. Andr. num. 11. Holtiens. & Henric. Boch. & post 1. in princip. infra Ne Prælat. vices suas, Dixi in d. cap. Ex parte, num. 22. In hoc tamen vide invecivam Cardinalis Bellam, hic num. 1. in 1. oppositio.

Secundo limita si renunciens nullum Jus haberet in beneficio. Et enim casu possent Arbitri ordinare ut beneficium de facto dimitteret & viceversa Colligatur ei pecuniam perolveret. Et ita procedit textus in d. cap. Nisi, ut hic declarat Cardinal. num. 5. in 6. oppositio. ver. Dic. quod sic mandatur. Non enim semper est simoniacum dare pecuniam pro redemptione liti spiritualis, veluti si Jus non habenti solveretur pecunia ad redimendam vexationem ut liti cederet, secundum Joan. de Anan. hic num. 8. De quo dicitur legitur & notatur in cap. Dilectus, de simonia, & adde S. Thomam. in 2. 2. quæst. 100. art. 2. ad 5. ubi docet in causa contrario, antequam alieni acquiratur Jus in

Episcopata

Prisorata, vel quacunque dignitate vel prebenda per electionem, vel provisionem, seu collationem, simoniacum esse ad veritatem obsecra videtur. Sic enim per pecuniam paratur sibi etiam ad rem spirituales obtinendam. Sed postquam Jus alieni acquirunt est, licet per pecuniam iustitia impudenter remoretur. Hæc S. Thomam. Et ita intelligitur textus in cap. Mathias, de simon. ut declarat ibi Abb. in fine & Julius in cap. Dilectus, num. 4. eod. tit.

Quod si dubium sit utrum renunciens habeat Jus in beneficio, necne & sic an detur spirituale pro temporali & Arbitri pro bono pacis ordinem ut pars renunciens Jun, si quod habet & cedat liti, & viceversa aliquid temporale recipiat; hoc non est simoniacum; habet tamen speciem simoniz: quia si Jus competit parti datur temporale pro spirituali; & hoc casu contra arbitrium urget maxima presumptio, quæ tamen purgari potest; eaque purgata arbitrium erit observandum. Et ita intelligitur hoc textus in fine secundum Abb. num. 10. Purgabitur autem fit Arbitri aliquam allegent exculationem, ut si dicant se ita ordinale pro bono pacis, quia renunciens nullum Jus habebat in Beneficio, vel illud erat valde dubium: non tamen Arbitri omnino esset adhibenda fides; sed Superioris arbitrium erit excusationem admittere, vel repere: ad quod est bonus textus in cap. Cum dilecti, ver. Quod si excusationes cum gloss. in ver. Dilapidatione, infra de accus. Possent enim Arbitri & partes esse talis qualitatis, ut presumendi essent hoc facile pro bono pacis; & quia cedens quilibet revera nullum Jus spirituale habebat; & in hoc casu Abbas intelligit textum in de cap. Nisi de prebend. ut ibi patet ex principio litteræ. Et hæc videtur fuisse mens Innocentii hic in ver. Clerici, ver. Hoc autem licet constituitur, dum dixit non esse simoniacum, si renunciens Jus spirituale detur aliud temporale, fore quia pro bono pacis datur, vel causa pietatis, sed tamen quia speciem continet simonia non obtinere juramento licet contravenire, ut hic & in cap. Constitutus de transactione. Item nec iudex semper his adhibebit fidem, cum sepe suum factum teneatur & ex gratia loquantur, ut l. Eum qui ff. De iudic.

Ex prædictis cum quaeritur utrum Arbitri possint ordinare ut una pars cedat questioni spirituali; & recipiat pecuniam ab altera, breviter distinguo. Aut certum est renunciens competere Jus spirituale & ordinario non valet, sed est simoniacum, ut constat ex dictis supra num. 3. nisi fuerit Papa seignere & autorizante, ut dictum est in prima limitatione num. 5. Aut viceversa certum est renunciens nullum Jus competere; & absque dubio valet talis ordinatio secundum omnes, ut supra in secunda limitatione num. 6. Aut est dubium utrum Jus competat, necne; & tunc quia talis ordinatio præ se fert speciem simoniae, Superior excusationem arbitratum, an eorum excusatio sit admittenda vel rejecta, ut proxime dictum est.

Secundo nota super Beneficio Ecclesiastico & sic super spirituali licite fieri posse compromissum, ut hic & in c. Ex parte, infra eod. & c. Nisi de prebend. & tenentur hinc Joan. Andr. num. 11. Bellam. ante num. 1. & Abb. num. 6. Idque non tantum in Arbitrum, sed etiam in Arbitratorem, ut hic est casus secundum intellectum glossæ final. & Card. in 13. & 16. oppositio. Quod tamen intellige dummodo compromissum fiat de jure, ita ut compromissarius debeat cognoscere & judicare qui eorum foret bonum jus & habeat Canonice titulum, ut est casus in d. cap. Nisi de prebend. Sicut si compromissum fiat de facto ita ut compromissarius liceat adjudicare beneficium cui velit: hoc enim fieri non potest, cum beneficia Ecclesiastica non possint sine Canonice institutione obtineri, ut in cap. Ex frequentibus, de Institutione, & in regula, Beneficium, de regul. jur. lib. 6. & ita ex facto respondit Gemin. conf. 109. Circa primum dubium, in prin. Et confirmatur quia compromissum de jure & de facto alienationem includit, ut notatur in Authen. Si vero C. de iudic. Unde que alienari non possunt ut res Ecclesiasticæ & jura spiritualia, nec de facto possunt compromitti, cap. Pervenit & ibi gloss. fin. infra eod. Holtiens. infra in cap. Cum tempore, in ver. Licentiam & Abb. num. 3. Lap. alleg. 102. Non potest Clericus, ver. Hinc est quod Clericus, Roman. confil. 173. Dicitur ultimum laudum, num. 3. & confil. 359. Circa primum, non. Item arbitramentum hoc est quoddam transactio, ut in Authen. Ut differ judic. §. Si vero contigerit, & ibi gloss. in ver. Conveniam, Petr. de Anchar. confil. 34. In hac causa num. 7. Paul. de Cast. conf. 219. Quid Naves num. 3. lib. 1. Super beneficium autem, aut jure spirituali transigi non potest sine labe simoniae, c. Constitutus de jurat. eo, c. Præterea 1. & 2. supra de transact. dist. cap. Nisi essent de prebend. Ubi autem non valet transactio, nec valet arbitramentum, ut notat Angel. conf. 198. col. 2. circa med. ver. Aut dicimus. Rursum hoc intellige, dummodo compromissum fiat in Clericum, pro ut hic factum fuit in duos Clericos in sum Fagnan. in l. Lib. Decretal.

Non sine. In laicum de re spirituali compromitti non potest, ut est textus in cap. Contingit infra eodem, & tenentur Abb. hic num. 6. & Patene de Sen. conf. 125. Dicitur eo in prin. ubi hoc extendit etiam compromissum in specie non est de spirituali, sed generaliter de omnibus; quia sub generalitate non venit causa spiritualis in laicum compromissa, licet compromissum esset juramentum va letum, quia hujusmodi juramentum non tenet, ut ibi per eum. Hoc tamen submittitur in duobus casibus. Primus est cum causa spiritualis compromittitur simul in Clericum & Laicum: quia propter mixturam Clerici etiam laicus est licet a capax, ut est textus singularis in cap. Per tuas infra de iur. & ibi DD. Holt. in cap. Cùm olim num. 1. in ver. Arbitrium de iur. crisp. Joan. Andr. ibidem num. 3. in eodem ver. Roman. conf. 173. Pro decisione circa princip. ver. Aut cum romajum, Jul. in l. Si emancipati col. 2. ad finem, Cod. de Consul. & Lambert de iur. patron. lib. 1. par. 2. quæst. 1. art. 6. num. 7. Quod propter etiam unus tantum in Clerico, & plures procedit laici, ut est casus in d. cap. Per tuas, & ibi notat Abb. in 4. notabilis.

Secundus casus est cum compromissum de re spirituali fit in laicum non tanquam Arbitrum, sed tanquam Arbitratorem. Hoc enim fieri potest secundum communem, & veteriorem opinionem, ut scripsi plane in cap. Contingit infra eodem.

Tercio nota compromittentes in Arbitrum, vel Arbitratorem de jure Canonico posse juramento adstringere ad observantiam arbitri, vel arbitramenti, & laudum esse executioni demandandum, si talis sit licitum, concordat textus in cap. Cùm tempore infra eodem, & tenentur gloss. hic in ver. Sacramentum. Abb. numer. 3. in 4. notab. & sequuntur omnes DD. dicentes hoc jus Canonice servari debere etiam in foro civili, & testatur Joan. de Anan. numer. 7.

Non obstat textus in Auth. Decernit, alia incipit, Decernimus, C. de Arbitr. ubi prohibetur fieri compromissum cum juramento: nam primo responderi potest illam Authenticam intelligi de juramento Arbitrorum, non autem partium, ut tenet hic Innoc. in prin. in ver. Extortum, & sicut intellectus Bulgari, ut ibi gloss. 1. qui placet Collectario hic, quia alia corrigetur l. Ne in arbitri, C. eodem.

Sed quia glossa, & Doctores juris civilis communitate intelligunt illam Authenticam generaliter tam in juramento arbitrorum, quam partium, ut hic testatur Abb. numer. 8. & fuit originaliter intellectus Azonis, & Joannis; Idem respondetur secundo prohibitionem illam procedere de jure civili duntaxat, non autem de jure Canonico, ut hic probatur in fine. Unde illa Authentica per jus Canonice corrigitur, & lex antiqua restituitur, quæ hoc admittit in d. l. Ne in arbitri, ut inquit differt verba Holt. hic n. 4. in ver. Sacramentum. Cujus dictam sequuntur Joan. Andr. n. 14. Bellam. num. 2. & 3. opposit. Cardin. num. 5. in 5. opposit. Anchar. num. 6. in 1. opposit. & reliqui.

Nec refert, quod Bar. in prædicta Authen. dicit etiam de jure Canonico, nisi aliud foret expressum prædictum juramentum non ligare, eod quod cum lex inhibeat juramentum in compromisso, jurans in contrarium peccat mortaliter, quia venit contra preceptum legis, c. 2. de major. & obed. & consequenter juramentum non fit observandum, quia non ligat ad peccatum, ut in c. Quantus de jurjur. Nam ut bene respondet Abb. d. n. 8. post Card. n. 5. in 5. opposit. Bar. voluit loquere contra hanc Decretalem, & contra c. Cùm tempore infra eodem, ubi Pontifex mandat partes compelli ad observantiam juramenti, si arbitrium aliis sit licitum.

Nec urget Bartoli argumentum; quia lex civilis non potest impedire obligationem juramenti, cum juramentum dirigatur in Deum, ut cap. Debitores de jurjurat. & Imperator ipse jubet, ut in juramentis, & alia Ecclesiasticis non secundum Canones iudicatur, ut patet in Auth. ut Clerici, apud prop. Episcop. §. Si vero Ecclesiasticum, & de Ecclesiastic. tit. §. 1. cum suis concord. & in proposito considerat hic Holt. n. 4. ver. Sacramentum, & alii præallegati.

Imo quantumcumque juramentum prohibetur a quocumque lege etiam Canonice, imo & divina, tamen si illud quod juratur, servari potest sine interitu salutis aeternae, jurans tenetur ad illius observantiam, licet peccaverit in jurando, & probat textus apertus in cap. Et si Christianus de jurjurat. & in c. Movet 22. quæst. 1. secundum Abb. eodem num. 8.

Et quamvis habito respectu ad jus civile non producat actio ex compromisso juramento vallato, & ut inquit Bald. in d. Authen. Decernit, C. de Arbitr. quoad privilegium actionis, ut non nascatur actio standum fit hodie juri civili: Sed quod hoc, ut jurans compellatur ad observantiam per censuram Ecclesiasticam standum fit juri Canonico: tamen dicendum est habito respectu ad jus Canonice, & divinum utique omni enim actionem: quia ex quo huiusmodi jura præcipiunt hæc juramenta observari: hinc consequitur etiam

X 7

arbitrium, vel sententia non potest pro parte valere, & pro parte non. Et sic loquitur l. Quid tamen, ff. eodem, & tenet Innocent. ubi supra, ubi dicit si ea forma in sum sit compromissum, ut arbiter teneatur super omnibus pronunciare, laudum non valere si super uno tantum pronuncietur: si vero Capitula sunt connexa; tunc non potest pro parte valere, & pro parte non. Et idem si unum tantum Capitulum esset in laudo, vel sententia; & ita intellige leg. In hoc iudicio, ff. famul. hereditum. De hac materia vide plenius per Hippol. de Marfil. singul. suo 199. incip. Confirmatio Superioris.

Quæro generaliter, An prohibitus alienare possit nihilominus compromittere.

Opinionem negativam amplectuntur hic Doctores ferè unanimiter ducti auctoritate Hostiens. qui numer. 4. formaliter dicit: omnes exempti quando fidelitatem faciunt Romano Pontifici jurant nihil alienare sine licentia, cap. Ego N. de jur. jur. & cap. 2. primò respons. de feud. Et per consequens non possunt compromittere, ne occasione sententiarum contingat fieri alienationem, vel Ecclesiam gravari quoad penam. Cujus dictum in specie fecerunt Joan. Andr. numer. 4. Bellam. col. 1. in ver. Licentiam, Butr. numer. 11. in 3. opposit. Anchar. numer. 2. in 6. notab. Imol. numer. 4. & 7. Abb. numer. 3. vers. Ultimo potest colligi, & vers. Nam circa prædicta, ubi ait posse in prædictis dari regulam, ut super omnibus, quæ quis potest alienare, possit compromissum facere. In aliis autem, quæ alienare non potest saltem sine certa solemnitate, nec possit sine hujusmodi solemnitate compromittere. Idem tenet gloss. ultim. in cap. Pervenit supra eodem, Lap. allegat. 102. incipit. Non potest Clericus numer. 3. ubi ait Clericum non posse compromittere quoad perpetuum Ecclesie præjudicium. Et inde inferit ut is, qui juravit non alienare Romano Pontifice inconsulto, non possit compromittere, ne per arbitrium contingeret alienationem fieri. Quibus accedit Cardin. conf. 95. Ad primum col. penult. ubi quærit, an valeat compromissum in sum à Prelato sine licentia Superioris: & respondit valere quoad ea, quæ cadunt in potestate Prelati, quoad alia vero non. Unde si per laudum fuit pronunciatum aliquid, per quod perveniat ad alienationem rei Ecclesiasticæ, non valet compromissum quoad hoc, nisi auctoritas Superioris intercedat. Et ita intelligit quod notat Speculator in tit. de arbit. §. Restat, vers. Sed nunquid Clericus. Idem firmat Roman. conf. 175. Dicitur ultimum numer. 3. dicens compromissum reddi nullum ex eo, quia Clerico non est permittum de re Ecclesiastica compromittere, nisi in sui tantum præjudicium, non autem in præjudicium Ecclesie sine auctoritate Diocesana, ut notat gloss. in cap. Pervenit de arbit. & ibid. Hostiens. & alii, Anton. de Butr. hic, & Specul. in d. §. Restat, vers. Sed nunquid Prelatus. Quod idem repetit conf. 369. Circa primum numer. 18. vers. Tria autem, ubi consuluit immediatè subiectum Romane Ecclesie non posse sine consensu Apostolico compromittere. Eodem spectat quod scripsit Soccin. conf. 18. Prosequenti col. 10. ubi concludit compromissum factum per Abbatissam de re suæ Ecclesie non tenere; & hanc videri communem opinionem ex notatis per Butr. & Imol. hic. Hanc ipsam regulam, id est, qui non potest alienare non potest compromittere, constituit Dec. in cap. Quæ in Ecclesiis numer. 115. & seqq. ubi sequitur dicta Hostiens. & Doctorum hic supra de Constit. in consil. 39. Juridicum numer. 4. ubi ait: Quomodo bona minorum, & pupillorum non possunt alienari sine causa legitima, & decreto, ut leg. Lex que tutoris, Cod. De administr. tutor. ita nec tenere laudum arbitri, vel arbitratoris super his prolatum. Quod ante ipsum docuit Bald. in leg. 1. numer. 3. vers. Secundo oppo. Cod. Si advers. transact. ubi determinat non valere compromissum factum in arbitratorum super rebus minorum, quæ non possunt alienari sine decreto, nisi minor compromiserit eum decreto iudicis, & auctoritate Tutoris, vel Curatoris: nam ipsum compromissum est quedam transactio in arbitrium boni viri collata, & boni viri arbitrio moderanda; & ideo requiritur decretum tempore compromissi, non tempore laudi. Facit quod notatur in Authen. ut differ. judic. §. 1. col. 9. Et idem Dec. consil. 282. Viso puncto col. 1. vol. 2. ubi affirmat eum, qui non potest aliqua bona alienare, similiter prohiberi super illis compromissum facere, quia ex compromisso potest sequi alienatio. Plenè Tiraque. de legib. consue. in gloss. 5. numer. 205. Gratian. respons. 155. Dubitatur numer. 20. Et sequitur in compromisso voluntario Marcus Antonius Blancus in tract. de compromisso quest. 4. numer. 28. inter tractatus communes vol. 5. pag. 105. Et ex prædicta regula inferit Hostiens. hic numer. 7. ut Vassallus non possit super feudo compromittere sine licentia domini: allegat notat in cap. Pervenit supra eodem, & notata per se ipsum in summa eod. tit. §. De qua re, vers. Sed nunquid vassallus, & sequuntur Joan. Andr. Bellam. Butr. Imol. & alii supradicti n. 19. Hinc etiam inferit Angel. conf. 192. Quæritur ut supra

tor datus hereditati jacenti, sicut non potest alienare, ita nec potest compromittere.

Fundatur principaliter hæc opinio in hac decretali, ubi secundum communem intellectum exempti in compromisso præjudicium libertatis compromittere non potest, & subnectitur illa ratio; quia etsi spontè voluerit, de jure tamen nequeverit sine licentia Romani Pontificis renuntiare privilegiis, vel indulgentiis libertatis: Ergo qui non potest renuntiare, seu alienare, non potest compromittere; alias enim illa ratio non esset concludens, & adæquata, ad leg. Neque natales, C. De probat. & l. Non hoc, C. Unde legit. cum vulgar. Ideoque Butr. & Abb. præallegati ex hoc capitulo dicunt colligi argumentum optimum quod prohibitus alienare non possit compromittere.

Contrariam opinionem sequitur Cardin. hic sub. numer. 4. 25. col. 4. in 2. quest. ubi contra Hostiens. dicit se consuluisse cum Guasc. de Calder. Prælatum qui juravit bona Ecclesie non alienare, inconsulto Romano Pontifice, & deinde compromisit, non esse perjurum. Movetur primo, quia non semper per compromissum sequitur alienatio. Et quatenus sequeretur, non tamen debet interpretari, ut evitet perjurium, cap. Cùm tu de testib. Deinde movetur, quia compromissum de his, quæ prohibentur alienari validum est, ut hic, & in cap. Presentata infra de testib. Sed si per laudum potest fieri perpetuum præjudicium Ecclesie, non tenet laudum nisi in vita compromittentis, arg. l. 1. Cod. Si advers. transact. Movetur demum, quia valet transactio facta per eum, qui non potest alienare, si per eum non fiat alienatio, leg. Nulli, ff. de transact. in gloss. quæ est notabilis. Et de hoc ibi per Barr. Ergo eodem modo valet compromissum, quod secundum eum tenet Bald. in d. l. 1. & cum Cardin. transit hic Joan. de Anan. n. 5. vers. Ultimo quærit.

Quid dicendum? Ego existimo primam opinionem esse declarandam, ut procedat si compromissum fiat de facto. Et hanc puto fuisse mentem Hostiens. & sequuntur, licet explicitè non distinguant: nam ferè omnes asserunt non valere compromissum si fiat in præjudicium Ecclesie, aut per quod Ecclesia obligetur, ut inquit Joan. Andr. post Hostiens. in cap. Pervenit in fine supra eodem, & Abb. in cap. Contingit ibidem in fine de transact. Itidem dicit compromissum non valere si fiat de his quæ non dependent à potestate compromittentium. Quæ verba utique verificari non possunt, nisi in compromisso sit data facultas pronuntiandi etiam de facto, & ad præjudicium Ecclesie. Et ita potest intelligi hoc Capitulum, quia hic initium fuerat compromissum in præjudicium libertatis, cui etiam expressè Ecclesia exempta renunciare non potuit & sic de facto. Similiter Hostiens. & omnes, dum affirmant non tenere compromissum de his quæ alienari prohibentur: reddunt rationem illam, quia ex laudo potest contingere alienationem fieri: quæ quidem ratio non explicatur, nisi arbitri jura latitudinem facultatis sibi attribuit de facto possit pronuntiare. Et in compromisso inito de facto: factis aperte loquitur Lap. in prædicta allegatione 102. & aperitur Gemin. in consil. 109. in princ. & in hoc casu puto compromissum non valere, quia est species transactiois & alienationem includit, ut scripsit plenius in cap. 2. d. numer. 10. supra eodem; at vero contrarium puto, si compromissum fiat de jure tantum: quod probò primo per textum in cap. cum olim de præscriptis, ubi patet super Juribus Ecclesie: compromitti posse etiam in Clericis eisdem Ecclesie; nam Pontifex ibi approbat arbitrium, ut patet in fine Capituli; & illic notant Joannes Andreas numer. 4. in verbo Lucanus, Butrus numer. 6. in 9. notab. Cardin. numer. 1. Anchar. & Abbas ambo in 5. notab. & tamen certum est Jura Ecclesie alienari non posse sine licentia Romani Pontificis, Canon. Ea enim 10. quest. 2. qui est desumptus ex lege Jubeamus, illa secunda, §. Scientes, versiculo Ea enim, eod. de Sacrosancta Ecclesia. Ergo de prohibitis alienari non est prohibitum compromitti. Deinde hoc probò per textum apertum in cap. Dilecti supra eodem, ubi deciditur de rebus temporalibus Ecclesie, etiam in mulierem habentem jurisdictionem de jure vel consuetudine: posse compromitti tanquam in arbitrarietate. Quem textum intelligunt Doctores: etiam Superioris auctoritas non interveniat, ut probat littera ibi præsertim; & notat Tancred. Vincent. Innocent. & Hostiensis, ut dixi in cap. Contingit, numer. 3. supra eodem. Et tamen similiter constat res temporales Ecclesie sine beneficio Apostolico alienari non posse, cap. Nulli infra de rebus Ecclesia non alienandis & Extravag. Ambitiosa, eodem titulo. Tertio hoc probò per cap. Presentata infra de testamentis, ubi patet valere compromissum factum ab Archidiacono Sueslionensi, super jurisdictione quam in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatus de habere proponebat ad idem textum in cap. Per tuas supra eodem, ubi patet valere compromissum super questione Spiritualis Hospitalis: licet factum fuerit in Clericum & duos laicos; nam & ibi Pontifex jubet arbitrium executioni demandari, si à partibus receptum

fuerit; & tamen eodem modo manifestum est, tam jurisdictionem Spiritualem quam Jura & bona Hospitalis Ecclesiastici obsequio licentia Sedis Apostolicæ alienari non posse, dicto cap. Ea enim 10. quest. 2. & notatur per Doctores in cap. De Mandatis de Religiosis domibus & in cap. Nulli de rebus Ecclesia non alienandis; & patet in Authentica: Hoc jus pariteriam, C. de Sacros. Ecclesia. Et quatenus Doctores intelligant textum in dicto cap. Per tuas: dummodo compromittatur auctoritate Superioris, ut tenet ibi glossa finalis communiter approbata. Item glossa, Hostiensis, Henricus, Bellamera, Lucius & Abbas in cap. Contingit; & ibi dixi numer. 8. & 9. supra eodem: tamen hoc dicitur propter mixturam laici. Sed si compromissum fiat simpliciter in Clericum: hanc solemnitatem non exigit.

Similiter super Beneficio potest fieri compromissum: dummodo fiat de jure tantum; non autem de facto, ut consuluit Geminianus in præallegato consil. 109. Et consentit Cardin. in cap. penultimo, §. In Matrimoniali in 1. opposit. supra de in integranda restitutione & in cap. Ex parte in 3. opposit. infra eodem, ubi tenet super Beneficio posse fieri compromissum: dummodo non ita fiat, ut ex vi compromissi arbitri ad iudicandum possit Beneficium ei qui titulum non habet; & tamen Beneficio possit renunciari non potest sine licentia Superioris, ut in cap. Ad renuntiam non potest sine licentia Superioris, & tamen Beneficio possit renunciari. Non est igitur bona conscientia: prohibetur de his alienare Jura & bona Ecclesie; ergo etiam prohibetur de his compromittere, ne ex laudo contingat alienationem fieri. Ratio est, quia cum arbitri teneatur de Jure pronuntiare; si male pronuntiaverit & contra Jura Ecclesie: alienatio non contingit ex facto compromittentium, sed ex facto arbitri; & ideo possibilitas alienationis non inficit compromissum, ut colligitur ex Baldo in lege 1. numer. 3. eod. Si adversus transactio. Et hujusmodi casus eventum non computantur, argum. legis Julianus, ff. Qui & quibus; & cap. finalis de homicida; & notat in cap. cum terra de elec. Joannes Andreas numer. 4. versiculo Oppones & Card. numer. 3.

Præterea cum à partibus nihil sit collatum in liberam voluntatem arbitri, si ille de facto male laudaret, & contra jus suppeteret remedium appellacionis, saltem in casu l. Cùm speciali, Cod. De judic. & cap. Arbitris de offic. deleg. lib. 6. & in casu l. Arbitro, ff. Qui satisd. cogau. Secundum namque lecturam. Item suppeteret correctio & emendatio laudum de jure Canonico, cap. 2. supra eodem & ibi plenè per Hostiens. post numer. 7. in ver. In correctum, & Joan. Andr. numer. 18. Roman. consil. 27. visio themate numer. 3. vers. Aut dictum fuit, quod procederet ut Arbitri: Ergo hic casus alienationis non est considerandus ad invalidandum compromissum. Quod aperte sensit Lap. in prædicta allegat. 102. in princ. ubi arguens pro validitate compromissi facti de jure, nihil inquit, compromittitur cum effectu arbitrio alienationis, sed de jure. Quod si non sit servatum, locus est appellacioni: licet per alias rationes concludat in suo casu compromissum non valere.

Nec urget consideratio Decii in dict. cap. Quæ in Ecclesiis numer. 15. de Constitut. quod appellans potest succumbere & sic occasione compromissi potest contingere alienatio. Etenim si hæc consideratio valeret, eodem modo non liceret cuiquam de juribus, aut rebus Ecclesiasticis in iudicio experiri, quia ex parte actoris iudicium est voluntarium sicut compromissum & Judex potest male iudicare & appellari succumbere in causa appellacionis & sic contingeret alienatio rei Ecclesie. Et tamen certum est Prælatus posse esse in iudicio super re immobili Ecclesie etiam sine capi-

tuli consensu, cap. Electori de re script. & est communis opinio, ut testatur Abb. in cap. 6. supra de transact. namque Jura ad corrigendum iudicium iniquitatem vel imperitiam facti purantur remedium appellacionis initiare, ut l. 1. ff. de appellat. & l. Præfati, ff. de Minor. Sicut igitur ex hoc quod Judex possit iniquam sententiam proferre & appellari in secunda instantia possit succumbere non impeditur quia de rebus alienari prohibitis in iudicio agere, ita nec impeditur compromissum de jure facere, cum nulla sufficienti ratio diversitatis afferri possit, cap. Inter corporalia de transact. Episcopus. Accedit quod indistinctè de omnibus etiam rangens tibus jus alterius; & sic de alienari prohibitis potest fieri compromissum à partibus, sed arbitrium non tenet, quatenus concernit alterius præjudicium, ut recitatis opinionibus post multa concludit hic Innocent. numer. 1. in ver. Libertatem. Et secundum hoc opinionem conciliantur & solvantur contrarietates argum. optim. in cap. 2. infra de Capell. Monach. Nec contradicit hæc Decretalis: quia secundum eam licet compromissum tenet, sed arbitrium non valet in capitibus contrariis libertati. Et in hac opinione etiam residet Hostiens. in ver. sine licentia numer. 5. vers. Alii dicunt, Joan. Andr. in ultim. gloss. Martinus de Salva Episcopus Pampilonensis & Joan. de Lignano, quos refert, & sequitur Bellam. numer. 11. vers. Finaliter tamen & numer. 12. ubi dicit hanc esse veritatem. Et consentit Cardin. Zabarell. numer. 4. in 7. opposit. Et quibus arbitror concludendum prohibendum alienare non esse prohibitum compromittere, nisi ea forma fiat compromissum, ut inde sequi possit alienatio & sic de facto.

Quod si magis placeat adherere contrarie opinioni, eam limitabis, ut procedat in compromisso voluntario dumtaxat, non autem in compromisso necessario ex forma statuti. In hoc enim stat regula in contrarium, videlicet qui non potest alienare; tenetur nihilominus compromittere.

Idemque minor de re sua immobili etiam cum tutoris auctoritate non potest disponere, ut leg. Lex que Tutoris C. de administr. Tutor. nisi interveniat causæ cognitio & decreti interpositio, ut ibi: & tamen minor tenetur compromittere sine solemnitatibus, stante hujusmodi statuto, arg. text. in leg. Si plures ff. de test. ubi hoc tenent Angel. Paul. de Castr. Alexan. & Jas. qui ponit eam legem in l. Et summa §. Hodie eod. tit. & decidit Bald. Salyc. Arret. Paul. de Castr. Alexan. & Jas. dicens hanc opinionem esse veram in l. fin. Cod. de integr. restitut. & consuluit Alexan. in consil. 254. Abundè satis vol. 6. post Bald. consil. 358. Super eo quod quæritur volum. 3. Similiter Curator tutoris hereditatis jacenti non potest voluntarie compromittere, ut datus dixi ex Angelo consil. 92. Quæritur, & nihilominus talis curator potest, stante hoc statuto compromittere, cum non dicatur eo casu alienare, ut idem Angel. tenet in d. consil. 92. & in consil. seqq. Pro decisione, col. fin. Ratio diversitatis inter compromissum voluntarium & necessarium potest colligi ex Abbate in cap. Contingit in fine supra de transact. nam ut ipse ait, Prælatus solus potest esse in iudicio, etiam super re immobili, quia iudicium est necessarium; & ideo in eo esse potest. Quæ ratio militat etiam in compromisso necessario ex forma statuti: At vero cessante hujusmodi statuto regulariter compromissum est voluntarium, ut leg. Si dictum, §. Si compromisso, ibi, nulla enim necessitate cogente id feci, ff. de test. Blancus in tractat. de compromisso in 4. questione principali numer. 28. vers. Contrarium mihi magis semper placuit, ubi reprobat Decium, qui consuluit oppositum in consil. 44. Et diligenter.

DE ARBITRIS.

Idem Innocentius III. in Concilio Generali.

CAPUT VIII.

Contingit interdum, quod cum Actori: & infra. Ad hæc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non deceat ut laicus in talibus arbitretur.

SUMMARIUM.

- 1 Compromissum de rebus spiritualibus in laicum fieri non potest, & num. seqq.
- 2 Compromissum inuitum contra legis prohibitionem est irritum, quamvis lex non procedat ulterius ad irrationem actus.
- 3 Laico delegari non potest causa spiritualis, nisi per Papam.
- 4 Laici spiritualia negotia tractare non debent. Declaratur num. 29.
- 5 Compromissum de re spirituali in laicum fieri non potest etiam auctoritate Episcopi.
- 6 Inferior constitutionem Superioris tollere, modificare, aut illi aliquatenus detrudere non potest.
- 7 Laicus nec incidenter potest esse arbiter in causa spirituali.
- 8 Compromissum de re spirituali fieri potest in Clerico & laicum simul.
- 9 Etiam si unus sit Clericus & plures laici.
- 10 Dammodo tamen fiat auctoritate Superioris, ibidem.
- 11 Compromissum de re spirituali non est actus spiritualis ibidem.
- 12 Arbitrari de re spirituali non est actus spiritualis ibidem.
- 13 Compromitti potest in laicum de rebus Ecclesie non spiritualibus, sed merè civilibus.
- 14 Nec requiritur consensus iudicis Ecclesiastici.
- 15 Usuraria questio an possit in laicum compromitti, remissa.
- 16 Laicus an possit esse arbiter in causa spirituali, & num. seqq. usque in finem.
- 17 Compromissum de iure & de facto super beneficio, vel iure spirituali fieri non potest etiam in Clericum.

Contingit. De rebus spiritualibus in laicum compromitti non potest. Hoc dicit. Et est pars, cap. Contingit infra de dolo & contum. Primo ponit prohibitionem. Secundo prohibitionis rationem ibi, Quia.

Nota ex textu non valere compromissum inuitum in laicum super rebus vel causis spiritualibus; nam est hæc littera simpliciter prohibet: tamen gesta contra legis prohibitionem sunt ipso iure nulla: licet lex non procedat ulterius ad irrationem actus, lege Non dubium, cod. de Legibus: que est canonizata in cap. Imperiali 25. quæst. 2. cap. Nimia de Relig. domib. cap. unico in princ. eodem tit. lib. 6. cap. Qua contra Jus de regula juris eodem libro, glossa in cap. Vides in verbo Dissolvi 10. dist. Dixi in cap. cum accessissent num. 14. supra de Constitut. Et ita intelligunt Doctores summanes hoc Capitulum, dum dicunt in laicum de rebus spiritualibus non posse compromitti; negant enim potentiam, ad glossam ordinariam in cap. 1. in verbo Non potest, de regula Juris lib. 6. quam Bartolus & Legibus sequuntur in leg. Gallus, ff. de liberi. & postquam. & expressius huiusmodi compromissum seu arbitrium non tenere: firmat hic glossa in verbo Si verò compromittatur, quam Buttrius num. 4. & reliqui sequuntur. Et quamvis textus reddat rationem illam, quia non decet ut in talibus Laicus arbitretur: tamen ut dicit Hostiensis, numero 4. Joannes Andreas num. 2. nec debet nec expedit; & secundum Abb. in ultimo nos. id quod non decet non licet, ut hic: licet quandoque quod non decet liceat, ut in cap. Magna de voto & in cap. 1. de desponsat. impuber. Itaque laicus non potest esse arbiter in causa spirituali ut hic, sicut non potest esse delegatus: nisi delegatio ei fieret per Papam, cap. Præter hoc, §. Verum 32. dist. cap. Mennam 2. quæst. 5. & cap. Nos si eadem causâ, quæst. 7. plene notatur in cap. Decernimus infra de iudic. per glossam hanc ad finem. Innocentius num. 2. Host. num. 5. Henricus Boich. & Bellamera num. 2. versiculo Sed circa hoc subdividitur & Abbas num. 1. Nec potest in talibus esse iudex etiam in causa reconventionis, ut in cap. 1. de mut. petit. Ratio est, quia spiritualia negotia laici tractare non debent, cap. Massana supra de elect. ne illorum arbitrio talia disponantur in quibus eis manet necessitas obsequendi; non auctoritas imperandi, cap. Bene quidem 96. dist. Et quoniam si res spiritualis in laicum compromittitur: ex illius iudicio videretur pendere talis res compromittitur: ex illius iudicio Ecclesia male iudicet qui iudicium querit laicorum, cap. Placuit 18. quæst. 1. & hic per glossam & Hostiensium num. 4. in verbo Ut laicus: qui addit hoc procedere etiam de iure Civili, ut in Auent. de Ecclesiasticis, tit. 8. Si verò collat. 6. & sequitur Joannes Andreas num. 5. in glossa 1.

Amplius primo hæc conclusio ut habeat locum etiam Episcopi auctoritas intercedat: nam nihilominus compromissum non sustinetur; quia sicut nullus inferior à Papa potest supra proximitate; ita nullus inferior à Papa potest autorizare, ut de iure spirituali in laicum compromittatur, ut concludit glossa nostra ad fin. vers. Sed in laicum. Et quamvis oppo-

- 17 Laici nec principaliter, nec ministerialiter tractare possunt negotia Ecclesia.
- 18 Verbum, tractare, quid importet & num. 29.
- 19 Transactio de spiritualibus fieri non potest.
- 20 Arbitramentum est quedam transactio.
- 21 Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.
- 22 Arbitrari procedit in substantialibus servato ordine iudiciali.
- 23 Arbitrium quid sit.
- 24 Laicus cur non possit esse arbiter in causa spirituali; & tamen possit esse arbiter in causa civilibus, & num. seqq.
- 25 Arbitrator eligitur ut differentiam amicabiliter componat sine ordine iudicario.
- 26 Arbitramentum non dicitur proprie sententia vel quasi; neque actio oritur ex arbitramento, sed compromissum.
- 27 Laicus etiam in spiritualibus Procurator esse potest, & acceptare beneficium pro Clerico absente.
- 28 Laico causa civilis Ecclesiastica, ab Episcopo delegari potest.
- 29 Intellectus, cap. de iudic.
- 30 Causa spiritualis: quamvis non possit transigi, potest tamen amicabiliter componi; & cur.
- 31 Transactio ex sui natura requiritur ut aliquod detur, promittatur vel retineatur.
- 32 Et dicitur species alienationis.
- 33 Compromissum factum in laicum, de re spirituali tanquam in arbitrum arbitratorum, an sustineatur.
- 34 Compromissarius in dubio, an censetur pronuntiasse ut arbiter; an ut arbitrator.

sum tenuerint Vincentius hic, & Joannes in cap. Plures, in gloss. in ver. Discretem, per illum textum, 16. quæst. 1. Idemque sentit Innoc. hic in princ. & num. 2. vers. Quod autem diximus, in eopeciali casu, in quo compromissum auctoritate iudicis sive Ordinarii, sive delegati fit post litem contestatam: tamen primam opinionem glossæ sequitur indistinctè Host. num. 1. in ver. Laicum, & num. 5. & Bellam. post. Henric. num. 2. & 3. vers. Quia quoad verum arbitrium, etiamque tutiore Henricus, & veriorum Abb. num. 3. quia textus hic generaliter prohibet ne huiusmodi compromissum fiat in laicum. Ergo nullus citra Papam potest hanc constitutionem violare, nec inferior constitutionem Superioris non possit tollere, nec modificare, aut illi aliquatenus detrudere, ut in Clem. Ne Romanis, de elect. & est adeo expressum in cap. Institutionis, 25. quæst. 1. ut responderi non possit secundum Archid. in cap. Licet Canon. num. 3. vers. Et ibi assertivè dixit, de elect. lib. 6. & scripti plenius in cap. Dilectus, supra de temp. ordinat. Præsertim verò quia hæc prohibitio est Concilii generalis, contra quod non dispensant Episcopi, ut est textus in Extravagan. Joannis XXII. Sancta Romana, circa med. §. Quidam autem, & ibi notat gloss. in ver. Concilii generalis, de relig. domib. & probavi latissimè in c. fin. supra de fil. Præbiter. Eadem opinioni suffragatur textus in cap. Decernimus, infra de iudic. ubi est expressum non debere Prælatos negotia Ecclesiastica laicis committere per eos tractanda.

Amplius secundò eadem conclusio, ut nec incidenter de re spirituali compromitti possit in laicum: nam de talibus iudex laicus nec incidenter potest cognoscere, cap. Tuam de ordin. cognit. cap. Lator, qui fil. fil. legit & hic tenet glossa, Innoc. n. 1. & Host. num. 4. in ver. Ut laicus.

Fallit tamen conclusio ut supra firmata primò si compromissum de re spirituali fiat in laicum, & clericum simul, quia sustinetur propter mixturam Clerici, ut est textus in cap. seq. nam magis dignum trahit ad se minus dignum, ut res potius valeat quam pereat, cap. Quod in dubiis de consec. Eccle. & cap. Abbate de verbor. significat. Quod procedit etiam in casu tantum sit Clericus, & plures laici, ut est casus in d. c. seq. dummodo tamen eorum compromissum fiat auctoritate Superioris, prout ibi factum fuit auctoritate Archiepiscopi; aliis non valeret, ut illic patet, & tenet hic gloss. circa med. vers. Sed si compromittatur, Host. num. 1. in ver. Laicum, Henric. & Bellam. num. 2. Buttr. num. 4. & Abb. num. 3. vers. Cum ergo, gloss. fin. communiter approbata in d. cap. prox. infra eod. Non obstat quòd causa spiritualis non possit delegari simul Clerico, & laico, ut hic per Abbatem num. 9.

Quoniam arbitrari de re spirituali non est actus spiritualis, secundum Joan. Andr. in d. cap. prox. & Martinum de Salva relatum à Bellam. hic num. 3. vers. Martinus autem; sed ab eo removeretur laicus, nisi propter decentiam, & auctoritatem iudiciorum & arbitrorum, que ad instar iudiciorum sunt redacta: merito in Clericum, & laicum potest compromitti auctoritate Superioris: et iudica-

- re de causa spirituali est quid spirituale, ut in cap. Quanto, de iudic. laicus autem non est capax juris spiritualis etiam admixto Clerico, ut probatur in cap. Massana, supra de elect. & notat Joan. Andr. in cap. nobis de iurepatr. & Abb. hic num. 4.
- Fallit secundò si compromissum fiat in laicum de rebus Ecclesiasticis non spiritualibus, sed merè civilibus, seu temporalibus: nam tenet compromissum, ut firmat glossa hic, argumento huius Decretalis: cum enim tantum prohibet de spiritualibus, de temporalibus censetur permittere, cap. Quæstio, 25. qu. 1. cap. Exposita, infra eod. & cap. Nonne de presumpcion. Sequitur Innocent. num. 2. Hostiens. num. 1. Joan. Andr. num. 5. Henric. Boich. in princ. Bellam. num. 2. Buttr. num. 3. & est casus in cap. Dilecti, supra eodem, & infra in cap. Exposita, adeo ut in tali compromissum nec requiratur consensus iudicis Ecclesiastici, secundum Tancred. Innocent. Hostiens. in d. cap. Dilecti, & Bellam. hic num. 2. qui etiam allegat Archid. in c. Clericum cuiuslibet ordinis, 21. quæst. 1. licet Goffred. conat in prædicta Decretali, de Dilecti. Quod intellige dummodo compromissum fiat de iure; sed si de facto, ut patet infra n. 16.
- An autem super questione usuraria inihi possit compromissum, præsertim in laicum, plene exagitant Abb. hic num. 2. Joan. de Anan. in cap. Post miserabilem, de usur. & Felin. in cap. Cuius sit, num. 3. de foro competet. Et quiddam de causa electionis, vide hic Innocent. in fine, concludentem negativè. Idem Joan. Andr. tandem in fin. per cap. Massana, de elect.
- Quòd, utrum de re spirituali possit in laicum compromitti tanquam in arbitrorum, seu amicabilem compositionem.
- Pro solutione duo casus sunt distinguendi, Primus est cum compromissum huiusmodi fit de iure, & de facto, ita ut liceat arbitratori controversiam dirimere pro libito iure voluntatis, & uni rem auferre, & dare alteri. Et manifestum est hoc compromissum non valere: quoniam nec in Clericum potest sub hac forma de rebus spiritualibus compromitti, ut respondit Gem. conf. 109. Circa primum dubium in princ. & scripti plenius in cap. 2. n. 10. & seqq. supra eodem.
- Secundus casus est, cum compromissum in arbitrorum fit de iure tantum, ita ut teneatur controversiam amicabiliter decidere, & componere tanquam vir probus, & declarare cui ex compromittentibus res de iure debeatur. Et in hoc secundo casu Doctores non conveniunt.
- Prima opinio est eorum, qui absolutè affirmant laicum esse non posse arbitratorum in causis spiritualibus, vix Ecclesiasticis: cui adherent Abb. hic numer. 1. vers. An autem possit compromitti. Andr. Siculus in cap. 2. infra de iudic. & Roman. in l. Titia col. 5. vers. Et quia passus notabilis, ff. solut. matrim. ubi refert se ita consultasse, ut plene habeat in eius consilio 299. In proposita consulatione, col. penult. num. 9. & numer. 10. vers. Quod autem, ubi hoc extendit ut nec incidenter in causa spirituali laicus possit esse arbitrator.
- Moveret primò per hanc Decretalem, que generaliter prohibet fieri compromissum in laicum de re spirituali, nec distinguit an in arbitrum, vel arbitratorum. Ergo generaliter & indistinctè est intelligenda, l. Non distinguimus, ff. eod. cum similib. cum præsertim textus reddat rationem prohibitionis, quia non decet ut laicus in talibus arbitretur. Que ratio militat etiam in arbitrorum, secundum Roman. d. num. 9.
- Deindè movetur, quia laici nec principaliter, nec ministerialiter, possunt tractare negotia Ecclesie, ut videtur probari in dict. capit. secundo de iudic. ubi hoc tenet Abb. post alios, & ceteri sequuntur ponderando illud verbum, tractare, quod generale est. Confer textus in cap. prox. supra eod. ibi, tractare cum eo, & in cap. Tua, in gloss. in ver. Tractatu, de his que fiunt à Præl. & in l. Eleganter, §. fin. ff. de pignor. act. ibi, malè tractavit creditor, cum eius allegat per Dec. in d. c. 2. n. 2.
- Demum movetur, quia de his spiritualibus non potest transigi, cap. Super eo, de transact. Arbitramentum verò est quedam transactio, ut per gloss. in Authen. Ut differet. iudic. §. Si vero contigerit, in ver. Conveniunt, Oldrad. conf. 176. Patet tale est, num. 1. ver. Per amicabilem tamen compositionem. Dixi in c. 2. n. 12. supra eod.
- Sed contrariam opinionem, id est compromissum de re spirituali fieri posse in laicum tanquam arbitratorum, amplectuntur communiter Doctores; & in specie Hostiens. & Joan. Andr. in cap. fin. in princ. de ver. permitt. quos refert. Roman. d. conf. 299. Specul. in tit. de arbit. §. Restat, vers. Quid de sententia excommunicationis, Bald. in d. cap. 2. col. fin. de iud. & in tit. de pace, Constan. in v. Possessionis in princ. Petr. de Anchar. conf. 34. in hac causa, n. 7. & conf. 98. Iam quæstionem in princ. Quod consilium probavit Roman. ubi contrarius conf. 173. Pro decisione. Idem tenent Alexand. in l. Quæstio, C. de iudic. & conf. 91. Visti Fagnani. in l. Lib. Decretal.

actis col. 2. lib. 2. & Joan. de Anan. in cap. Sicut in uno col. 1. de heret. quos refert, & sequitur Dec. in d. c. 2. n. 4. ubi affirmat hanc esse communem opinionem, & ab ea non recedendum. De communi etiam testatur Horat. Mandos. ad Romanum d. conf. 299. ubi amplius allegat. Ruit conf. 66. Quia dicitur n. 11. lib. 4. & Felin. in c. Cum sit generale n. 3. infra de foro compet. Et pro hac opinione Host. & Jo. Andr. allegant c. prox. supra eod. Item hoc cap. & infra cap. penult. & c. Nisi de preben. de cuius veritate patebit etiam infra ex responsionibus ad objecta.

Non obstat igitur primum motivum, quia hæc decretalis procedit in arbitro, prout loquitur, non autem in arbitratore, secundum Anch. d. conf. 34. Jo. de Anan. in c. Post miserabilem n. 20. vers. Non obstat de usur. Felin. & Dec. loc. cit. Ratio differentie est, quia arbitria ad instar iudiciorum sunt redacta, ut l. 1. ff. eod. & l. Rem non nocem, §. 1. C. de iudic. Nam secundum Innoc. in cap. Quintavallis num. 4. & Host. post eum n. 8. infra de iurejur. arbiter dicitur qui eligitur ut iudex, scilicet ut procedat in substantialibus servato ordine iudicari, & licet dirimat coram se cooptam, vel coram alio, l. 1. l. Qualem, & l. 2. Diem, §. Stari, ff. de arbit. Unde arbitrium definitur trium actus personarum sicut in iudicio consentientium, vel causæ in dicendo iure voluntarie posita, secundum eos, & Bellam. in c. 2. n. 8. sup. eod. Atque ita quamvis arbitri de re spirituali non sit actus spiritualis, ut dictum est supra numer. 10. tamen ab eo removeretur laicus propter decentiam, & auctoritatem iudiciorum, & arbitrorum, secundum Martinum de Selva, & Bellam. ibi citatos. Et hæc rationem ponderat textus noster, dum dicit, quia non decet ut in talibus laicus arbitretur; id est cum arbitro procedat instar iudicis; si laicus possit esse arbiter, videretur quodammodo sibi cognitionem assumere de causa spirituali; quod laicus non est permittum, ut in cap. Quanto de iudic. cum concordant. At hæc ratio indecentie cessat in arbitratore, quia eligitur ut aliquid xilimet, & sine ordine iudicario dicat, & arbitretur quid sibi videatur, & amicabiliter componat, ut Institut. de emp. & vendit. §. Pretium, l. Si societatem, la prima, ff. Pro socio, l. Si quis arbitratu, ff. de verb. obligat. & l. Fideicommissa, §. Sic fideicommissum, ff. de leg. 3. secundum Innoc. in d. cap. Quin tavallis. n. 5. cum quo Host. Jo. Andr. & ceteri transiunt.

Nec arbitramentum dicitur proprie sententia, nec quasi sententia, sed implementum compromissi, adeoque actio oritur ex compromisso, non ex arbitramento, ut per Cardin. conf. 139. numer. 6. vers. Et si hæc vera sunt. Quod est saliceti, ut Jo. de Anan. conf. 16. Viso panlo n. 3. Et complures alias differentias inter arbitros, & arbitratores referent Innoc. Host. & Bellam. loc. citatis. Non igitur mirum, si de re spirituali in laicum compromitti non possit ut in arbitratorem. Simile in Authen. Si verò contigerit, de iud. ubi patet in ja dicem posse compromitti ut in arbitratorem, non ut in arbitrum.

Non obstat secundum motivum, quia non videtur verum, ut cum laici etiam in spiritualibus Procurator esse possit, cap. 1. de Procurator in 6. Item laicus acceptare potest beneficium pro Clerico absente, ut notat Joan. Andr. in c. Accedens de preben. quem ceteri communiter sequuntur, ut testatur Dec. in d. c. 2. n. 6. de iudic. & consilium Calderini in conf. 222. incip. An acceptatio, aliis 1. de preben. Item laico causa civilis Ecclesiastica ab Episcopo delegari potest, ut tenet gloss. in d. cap. 2. in ver. non presamant, qui communiter approbatur, teste Decio ibid. n. 7. & conferunt que dixi supra num. 12. Ergo laici non prohibentur negotia Ecclesiastica spiritualia tractare tanquam ministri. Nec restringatur textus in d. c. 2. quia verbum, tractare, ibi accipitur non ita generaliter, sed prout congruit Rubricæ de iudic. sub qua collocatur l. Imperator, ff. de in diem addict. notatur in l. Si verò, §. Si uno, ff. Locati; & ita laici prohibentur ibi tractare negotia Ecclesie, scilicet iudicando, & disponendo. Et hoc suadent verba ibi in medio posita, videlicet, Prælati de negotiis Ecclesiasticis laicorum iudicio non disponant. Atque ita quod supra dixit immediate, videlicet Laici Ecclesiastica tractare negotia non presumant, intelligi debet iudicando, & disponendo, non autem ut nudè ministri. Quod confirmant etiam subsequenter verba, id est, propter eorum prohibitionem iustitiam exercere non dimittant. Que indicant prohibitionem illam de administratione iustitiz esse intelligendam, ut bene ibi Dec. n. 7.

Non obstat ultimum, quia etià de his spiritualibus non possit fieri transactio, ut in contrariis, potest tamen fieri amicabilis compositio. Ita Petr. de Anchar. d. conf. 34. n. 7. vers. Sed tunc dices & vers. Si est ita, Joan. de Anan. in d. c. Post miserabilem n. 20. vers. Collige, tamen de Usur. & Felin. in d. cap. Cum sit num. 3. 29. de foro compet. Ratio diversitatis est, quia transactio ex sui natura requirit ut aliquid detur, promittatur, vel retineatur, l. 1. & ibi gloss. 1. ff. de transact. l. 2. C. de repud. heret. gloss. in l. Tutores, §. Ab eo, in ver. Trans-

abum, ff. de administ. tutor. Angel. conj. 240. Punctus est de qualiter. Unde fieri non potest in spiritualibus sine labe simoniae, d. cap. Super eo, de transaction. gloss. in c. fin. in 327. Temporalis, infra de rer. permu. Item transactio dicitur species alienationis, l. Si profundo, C. de transaction. notat. Bald. in c. Si Vassallus de beneficio suo in fine. Si de feudo controu. fuer. inter. domin. & agn. & in cap. 1. de controuers. inter Vassallum, & alium de beneficio, Roman. conf. 166. Visa diligenter num. 1. Tiraquel. de utroque retract. tit. 1. §. 1. gloss. 14. num. 65. & sequen. & post n. 55. merito de spiritualibus, quae alienari prohibentur, non potest transigi. Et ob has rationes in cap. 2. n. 10. supra eod. dicit non valere compromissum in his spiritualibus de jure, & de facto. At haec omnia cessant in amicabile compositione, ut patet in predicta Decretali Super eo.

33 Sed numquid sustinetur compromissum factum in laicum de re spirituali tanquam in arbitrium, arbitratores, seu amicabilem compositionem penam adiecta, ut communiter fieri solet.

Breviter respondeo sustineri, ut sic res magis valeat, quam pareat, cap. Abbate, de verbis. significat. & utile per inutile non vitiatur, ut in regula Sexti, Utile, Ad hoc l. 2. §. 1. verj. Proinde, de judic. & quod dixi in cap. Cum tempore in 2. quass. supra eodem, & tenet Joan. de Anan. in d. c. Post miserabilem num. 20. in fin. verj. Collige tamen de Usur. & est ex mente Collectarii post Host. in c. 2. numer. 4.

supra eod. per cap. Nisi de preben. ubi compromissum fuerunt assumpti ut arbitri; & tamen ordinatio valet ut arbitratoria, quia ut arbitri valere non possent. Confert quod notat Specul. in tit. de Arbitr. §. penult. alias ult. verj. Sed pone, ubi tenet; si compromissum fuerit in aliquem ut arbitrum arbitratores, nec appareat quo jure pronuntiaverit, dictum ejus sustineri eo jure quo melius valere poterit. Et quamvis Specul. ibi concludat valere jure arbitri; hoc tamen dixit, quia in suo casu utroque jure valere poterit. Ergo ex mente ipsius sit ut arbitrium valere non possit; debuit valere ut arbitramentum, ne partes centerentur eligere viam, per quam iudicium suum intringeretur, l. Miles, ff. de testam. milit. Et l. Claudius, ff. de acquirit. hered. & ita declarat Bald. in l. Non Codicillam, n. 7. C. de testam. & scripsi plenius in d. cap. Cum tempore, supra eod. Et nihilominus etiam utroque jure valere possit, tamen sustineri ut arbitramentum, cum hoc fit humanum propter reductionem ad arbitrium boni viri, contra Specul. tenet Collectar. post Host. in d. c. 2. numer. 5. & Bellam. ibid. n. 18. in 3. quass. supra eod. Similiter secundum Innoc. in c. Quin tavallis, de jurejur. & Collectar. ubi supra in fin. propter naturam negotii intelliguntur electi ut arbitratores, ubi alia de mente non apparet. Et hoc casu secundum Joan. de Anan. loc. cit. cautela est ut in laudo arbitrator debeat se procedere tanquam amicabilem compositionem juxta plenam notata in d. cap. Quintavallis.

DE ARBITRIS.

Honorius III. Archiepiscopo Colonien.

CAPUT X.

EX parte tua nostris est auribus intimatum, quod vacante praepositura sancti Cunberti in Colonia, Canonici ejusdem Ecclesiae vota sua diviserunt in duos, videlicet H. de Juliano, & C. de Lombardia; & infra. Cumque postmodum tractaretur super electione hujusmodi, & partes essent in tua praesentia constitutae, in te demum super hoc fide praestita compromittere curaverunt: qui causae meritis diligenter inspectis, ad profendam definitivam sententiam, diem ipsis consentientibus praefixisti. Interim vero praefato H. Ab una parte electo sublato de medio, supradictis Canonice inhibere curasti, ne tua pendente sententia, procederetur ad electionem aliam faciendam, quorum quidam nihilominus B. Coloniensem. Canonice elegerunt. Die igitur quo sententia proferris debuit, in tua praesentia partibus constitutis, dictus B. allegavit, quod procedere ulterius non deberes. Quapropter tibi edoceri a nobis humiliter postulant, breviter respondemus, quod licet arbitrium sit finitum per mortem ipsius H. prius tamen de primae electionis meritis debuisti cognoscere, quam processum fieret ad secundam: nam si dictus C. superstes in electione jus habet, secundam constat penitus non valere.

SUMMARIUM.

- 1 **C**ompromissum expirat morte alterius compromittentium.
- 2 Etiam si ante mortem fuerit conclusum in causa & praefixus terminus ad sententiam, n. 15.
- 3 Ordinarius mortuo uno ex duobus electis, qui in eam compromiserunt, procedit ex potestate ordinaria super jure superstitis antequam fiat nova electio.
- 4 Compromitti potest super electione & Matrimonio spirituali.
- 5 Secus super Matrimonio carnali.
- 6 Causa Matrimonii majores iudices requirit, nec compositionem admittit.
- 7 Compromitti non potest de libertate hominis; secus de libertate Ecclesiae in praedictum compromittentium.
- 8 Laudum arbitri appellari potest sententia definitiva.
- 9 Arbitrarius citare debet partes & praefigere illis terminum ad audiendam sententiam.
- 10 Electio secundo est attentata, si lite pendente inter duos electos alter moriatur.
- 11 Etiam si superstes nullum jus habeat.
- 12 Duos simul in eodem beneficio jus habere impossibile est & n. seqq.
- 13 Electiones duae de eodem ad eandem non valent.
- 14 Inclusio juris unius in beneficio est exclusio juris alterius.
- 15 Dominium, vel possessio non possunt esse in solidum apud plures.
- 16 Terminus ad sententiam praefixus a Jadicis, vel Arbitro extinguitur per mortem citatis & sententia postea lata non tenet.
- 17 Instantia causa in iudicio non perimitur per mortem alterius sollicitantium, sed in heredem continuatur.

- 17 Secus in arbitrio.
- 18 Compromissum est praescripti juris, nec extenditur ad heredes, & alios, de quibus expressis non est cautum.
- 19 Arbitrium est iudicium in quibus diffinitur, rem sive.
- 20 Ordinarius an possit esse arbiter tam de jure civili, quam de jure canonico & num. seq. usque ad num. 24.
- 21 Compromissum fieri potest in iudicem ut in arbitratores tam secundum Leges, quam secundum Canones.
- 22 Sive sit iudex ordinarius, sive delegatus.
- 23 Intellectus hujus Capituli & num. seq.
- 24 Arbitrator non fert sententiam, nec coram ipso, iudicium vertitur.
- 25 Intellectus cap. Cum tempore, supra eodem.
- 26 Intellectus l. Sed & si in servum; §. Si quis iudex ff. de arbitr. & numer. seq. usque ad numer. 34.
- 27 Iudex non potest partes cogere ut in seipsum compromittant.
- 28 Dicitur, ve, quandoque fiat cogulativum.
- 29 Lex non debet esse de indubitabili.
- 30 Lex Civilis dubia intelligi debet secundum determinationem Legis Canonice.
- 31 Jus Canonice majores est auctoritatis, quam consuetudo.
- 32 Differentia non est constituenda inter Jus Canonice & Jus Civile, nisi ubi clare id repetitur expressum.
- 33 Jus Civile ubi est dubium & Jus Canonice clarum, servari debet ubique jus Canonice.
- 34 Iudex, in quem initum est compromissum, an in dubio censetur procedere ut iudex, an vero ut arbiter & num.

- 35 Potestatem cap. in habens in dubio censetur ad usum, per quem actus julinetur.
- 36 Arbitri & arbitratores habent solam notionem, nec potestatem, vel meliorem possunt partibus suscipere.
- 37 Clausula, omni meliori modo, operatur ut quis censetur usus ea validiori potestate quo uti poterat.
- 38 Commissio facta ab habente duplicem dignitatem censetur facta nomine ejus dignitatis, qua facit actum valere; etiam si illa expressis fuerit per dictionem, &c.
- 39 Iudex ordinarius si dicat se procedere auctoritate delegata, quam non habet, an sententia sustineatur. Et quid in casu converso.
- 40 Laudum latum ab arbitro & arbitratores, si utroque modo possit valere, valet fortiori modo; Sin minus, ut valere potest.
- 41 Iudicis & Arbitri, seu arbitratoris potestas possunt simul concurrere.
- 42 Sententia contra Capitulum lata praedictat etiam Successoribus.
- 43 Compromissum censetur factum ut in arbitratores, si data sit potestas procedendi de jure & de facto & reanctam reductioni ad arbitrium boni viri.
- 44 Compromissum sub nomine dignitatis factum an transit in Successorem.
- 45 Dignitas que jure hereditario deservit, non comprehenditur in e. Quoniam Abbas, de offic. deleg.
- 46 Laudo effectus per arbitrum latum contra compromittentem transit ad illius heredem.

EX parte. Morte alterius compromittentium expirat compromissum. Hoc dicit secundum Abb. Antiq. Joan. Andr. Butr. Anchar. & Imol. Vel plenius sequendo intellectum Innocentii, quod compromissum hic factum fuerit per electos, Decretalis secundum Cardin. & Abb. Siculum hoc intendit. Si per duos electos ad eandem Praelaturam in discordia compromittitur in Ordinarius, morte alterius compromittentium expirat compromissum. Ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super jure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem Communis divitiis. Consultatio & responsio. Secunda tibi, Quapropter.

Nota primo ex textu juncta superscriptione, Compromissum fieri posse in Ordinarium tanquam in arbitrum: ut hic probatur efficaciter & latius dicam in prima quaestione. Secundo nota super electione & sic super Matrimonio spirituali posse compromitti, ut hic patet & in cap. Cum inter Canonicos, supra de elect. Et hinc collige unam differentiam inter conjugium carnale & spirituale: nam de carnali compromitti non potest, cap. ult. supra de transact. & cap. penult. in fin. de in integr. restitut. Secus de spirituali, ut hic est casus. Et quamvis gloss. in ver. Allegavit, sentiat nec de Matrimonio spirituali posse compromitti fieri & Archiepiscopum Coloniensem hic non processisse ut Arbitrum; tamen eam reprobat Joan. Andr. d. cap. penult. numer. 8. & ibi etiam Cardin. in §. Matrimonialis, in 1. opposit. Abb. in 1. notab. & omnes Doctores, ut inquit Joan. de Anan. numer. 7. per id quod habetur in cap. Causam, supra de elect. & in cap. Si Compromissarius, eod. tit. lib. 6. Nec urget consideratio glossae & Hostienus, quod Archiepiscopus hic processerit non tanquam arbiter, sed tanquam Ordinarius: nam oppositum colligitur ex littera, dum ponderat arbitrium esse finitum per mortem alterius compromittentium, quali sit sententia: Quamvis post mortem compromittentis tu Archiepiscopo non potueris cognoscere tanquam arbiter, quia arbitrium jam erat finitum, debuisti tamen cognoscere ut iudex Ordinarius de jure superstitis, priusquam heret transitus ad secundam electionem. Ratio autem differentia cur de Matrimonio spirituali possit compromitti, non autem de carnali, ea est, quia causa Matrimonialis majores iudices requirit, d. cap. pen. de in integr. restit. cap. 1. de conjugum. & affinit. & cap. Accedentibus, de excess. Pralat. Et quoniam Sacramentum conjugii compositionem non admittit, d. cap. fin. de transact. Similem differentiam ponunt Doctores in cap. Cum tempore, supra eod. d. centes de libertate hominis non posse fieri compromissum, cum causa ita majores iudices requirit, ut in d. cap. pen. & in l. Non distinguimus, §. Julianus & §. Deliberati, ff. de arbitr. & tamen de libertate Ecclesiae compromitti potest quoad praedictum compromittentium. Ita Petr. de Sampson. & Abb. Antiq. in d. cap. Cum tempore in fin. Hostien. numer. 6. in ver. Libertatis, Bellam. numer. 10. in 3. opposit. Henrich. Boich. col. 2. verj. Super glossa finali, qui latius prosequitur rationem diversitatis, Cardin. in 6. opposit. & Abb. numer. 3. verj. Quarta ratio Alias disse-

rentias inter carnale & spirituale conjugium indicavi in cap. Quoniam numer. 3. & 4. supra de transact. Et sic patet. Tertio nota ibi, ad profendam definitivam sententiam terminum praefixisti. Laudum arbitri, posse appellari sententiam definitivam: concordat. cap. 1. juris eod. Quod tamen est verum in lata significatione & largo modo loquendo secundum Anton. de Butr. numer. 4. & Abb. in 4. notab. nam propriis & libere intelligendo non dicitur sententia, sed arbitrium, seu laudum, ut in cap. Per tuas & in cap. Cum tempore, supra eodem. Item nota ex praedictis verbis arbitrium iustis iudicibus debere partes citare, & iusque terminum praefigere ad audiendam sententiam, ut per Epistolam, num. 4. & poterit citare per nuntium, vel per Epistolam, ut in l. Sed & interpellatur, §. Arbitr. ff. eod. Quarto nota ibi, prius tamen de prima electionis meritis debuisti cognoscere: defuncto altero ex duobus in discordia electis, ad novam electionem deveniendum non esse, nisi prius cognitum, & discussum fuerit de jure superstitis: & iudicem posse inhibere electioibus, ne ad novam electionem procedant, ut hic est casus & notat Butr. numer. 5. Abb. in 6. notab. & Joan. de Anan. numer. 6. Hodie tamen secundum Joan. Andr. numer. 13. in v. Inhibere, & Cardin. in 7. notab. non est necessaria inhibitio; sed si lite pendente, inter duos electos alter moriatur, secunda electio est attentata, & ipso jure nulla, ut deciditur in cap. 1. ut lite pendente, lib. 6. Quod procedit etiam si superstes nullum jus habeat: nam est Innocent. numer. 6. in ver. Jus habet, oppositum sententia; tamen hodie expeditum est absolute secundam electionem non valere, ut in d. cap. 1. secundum Joan. Andr. hic numer. 16. Quinto nota ex fine Capituli, de jure impossibile esse ut duo eodem tempore jus habeant in eodem beneficio secundum Joan. Andr. numer. 17. in ver. Non valere, Petrus de Anchar. numer. 4. in 8. notab. & Joan. de Anan. numer. 4. Nec mirum, quia etiam impossibile est ut valeant duae electiones de eodem ad eandem, cap. Ut quis duas, de elect. lib. 6. Unde statim atque pronuntiatur jus unus competere, simul etiam tacite pronuntiatur jus alteri non competere, ut lite in littera; & est simile in dominio, ut in leg. Pomponius, §. Sed & his qui in fine, ibi, nam. cum indicatur rem meam esse, simul indicatur illius non esse, ff. de Procurat. non enim potest esse in solidum apud plures, ut l. Si ut certo, §. Si duobus, ff. commod. Et idem in possessione, ut ibi est textus, & in l. Duo ff. de precar. Itaque sicut in Matrimonio carnali non est possibile ut unus simul habeat plures conjuges, cap. 2. infra de eo qui dux. in Matrim. ita nec in Matrimonio spirituali est possibile ut una Ecclesia vel beneficium simul habeat plures Sponsos, seu Rectores, cap. Sicut alterius & cap. Sicut vir 7. quass. 1. cap. Cum non ignoret infra de praeb. Joan. Andr. in cap. Super inordinata, num. 2. in ver. Ecclesiae, eod. tit. Ultimo nota textum ad hoc singularem, quod per mortem alterius compromittentium solvitur compromissum etiam si ante mortem fuerit conclusum in causa & praefixus terminus ad audiendam sententiam. Et ad hoc multum extollit hunc textum Abbas numer. 2. nam alibi non ita clare hoc pra-